

ילקוט השורשים השלם למילים ולצורות הכנעניות מלוחות אל-עמארנה

אסתר הבר

ארכיון אל-עמארנה משקף תקופה היסטורית מכרעת בתולדות המזרח הקדום של המאה ה"ד לפסה"נ ומשמש מקור חשוב ללימודי הדיאלקטים השמיים הצפון-מערביים בתקופה זו. מולר, לדוגמה, עמד על ההבדלים בין המשפט המאוחד שבלשון אל-עמארנה למשפט המאוחד שבלשון הבבלית הקלסית;¹ מורן חקר את הדיאלקטיקה בלוחות גבל וירושלים;² יאנגבלד ערך מחקר פילולוגי מקיף על לשון לוחות גבל;³ יזרעאל בחן את לשון אל-עמארנה מהיבטים לשוניים רבים ומגוונים, גם מעבר לדקדוק גרדא;⁴ ומעל אלה נמצא חיבורו הגדול והמקיף של אנסון רייני, הבוחן את הלשון הכנענית מכל היבט לשוני אפשרי.⁵

- * לזכרו של פרופ' אנסון פ' רייני (1930–2011), שהייתה לי הזכות ללמוד בשיעוריו באוניברסיטת בר-אילן, רמת-גן. ברצוני להודות לפרופ' חיים כהן על הקריאה הביקורתית של מאמר זה.
- 1 D. H. Müller, *Semitica. Sprach- und rechtsvergleichende Studien* (Sitzungsberichte der philosophisch-historischen Klasse der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften 153), Vienna 1906, pp. 1–48
- 2 W. L. Moran, 'A Syntactical Study of the Dialect of Byblos as Reflected in the Amarna Tablets', *Amarna Studies: Collected Writings*, Winona Lake, IN 2003, pp. 1–130; idem, 'Amarna Glosses', *RA* 69 (1975), pp. 147–158
- 3 R. F. Youngblood, 'The Amarna Correspondence of Rib-Haddi, Prince of Byblos (EA 68–96)', Ph.D. dissertation, The Dropsie College for Hebrew and Cognate Learnings, Philadelphia, PA 1961
- 4 ראו Sh. Izre'el, *Amurru Akkadian: A Linguistic Study*, Atlanta, GA 1991; idem, *Canaanite Akkadian*² (Languages of the World, Materials 82), München 2005; idem, 'Canaanite Varieties in the Second Millennium BC: Can We Dispense with Anachronism?', *Orient* 38 (2003), pp. 66–104; idem, 'Constructive Constructions: The Semitic Verbal Morphology and Beyond', G. Goldenberg and A. Shisha-Halevy (eds.), *Egyptian, Semitic and General Grammar. Workshop In Memory of H. J. Polotsky (8–12 July 2001)*, Jerusalem 2007, pp. 106–131 ועוד.
- 5 A. F. Rainey, *Canaanite in the Amarna Tablets: A Linguistic Analysis of the Mixed Dialect Used by Scribes from Canaan*, I–IV, Leiden 1996

במחקר מצויות ארבע רשימות עיקריות למילים ולצורות כנעניות מלוחות אל-עמארנה. הראשונה נתפרסמה בשנת 1915 בידי אבלינג והיא כוללת 110 ערכים.⁶ בשנת 1969 פרסם ברקר רשימה ל-74 ערכים מעודכנים.⁷ חמש עשרה שנה אחר כך פרסם סיון רשימה חדשה בת 103 ערכים.⁸ עם זאת מילון *DNWSI* לאור, פרסם יזרעאל מאמר ביקורת, ובו רשימה בת 100 ערכים.⁹ אסמכתא למילים ולצורות הכנעניות נוכל למצוא גם במילונים הגדולים, *CAD, AHw* ו-*DNWSI*, בתרגומים המוסמכים למכתבי אל-עמארנה, וכן במאמרים ובהערות שוליים.¹⁰ מתוך עיון ברשימות ומסקירת מאמרים שנתפרסמו בנושא, הגעתי למסקנה כי יש צורך לערוך מחדש את הנתונים ולהציג רשימה אחת שלמה ומעודכנת למילים ולצורות הכנעניות שבלוחות אל-עמארנה. לראשונה אפוא מוצג בפני החוקר ילקוט שורשים מלא בן 120 ערכים כנעניים המלווים ברשימות ביבליוגרפיות, בדיונים פילולוגיים ובציון כל היקרויות השורש בתעודות אל-עמארנה ובשפות השמיות הצפון מערביות האחרות. לרשימה מצורף נספח המציג את השורשים על פי סדר הופעתם בתעודות. ילקוט שורשים זה יוכל לשמש במהימנות כל חוקר העוסק בלשונות השמיות הצפון מערביות בכלל ובלשון הכנענית בפרט.

המילים והצורות הכנעניות בלוחות אל-עמארנה

ילקוט השורשים שלהלן הוא רשימה ממוקדת לשורשי המילים והצורות הכנעניות שנמצאו בלוחות אל-עמארנה בלבד והוא אינו כולל בדרך כלל שורשים למילים משותפות מובהקות

E. Ebeling and J. A. Knudtson, *Die El-Amarna Tafeln* (Vorderasiatische Bibliothek), II, 6
Aalen 1964, 'Kanaanäische Wörter', pp. 1545–1549 (1st published, 1915)
ברשימה חלוצית זו של אבלינג אינם מעודכנים או שאינם מדויקים.

K. L. Barker, 'A Comparative Lexical and Grammatical Study of the Amarna Canaanisms
and Canaanite Vocabulary', PhD. dissertation, The Dropsie College for Hebrew
and Cognate Learnings, Philadelphia, PA 1969. כל ערך ברשימה מלווה בעיקר בהערות
אטימולוגיות.

D. Sivan, *Grammatical Analysis and Glossary of the Northwest Semitic Vocables in
Akkadian Texts of the 15th–13th C.B.C. from Canaan and Syria* (AOAT 214), Kevelaer
1984, pp. 186–295. הרשימה של סיון גדולה מ-110 הערכים הכנעניים שבה, משום שהיא כוללת גם
את השמות הפרטיים וגם את המילים ואת הצורות האוגריות שבלוחות אכדיים שנמצאו באוגרית,
בתענך ובאללח מאותה תקופה.

Sh. Izre'el, 'A New Dictionary of Northwest Semitic and the Amarna Glosses', *IOS* 18 (1998), pp. 421–429
יזרעאל הוסיף על כל הרשימות האחרות 11 ערכים מעודכנים. ראו

W. L. Moran, *The Amarna Letters*, Baltimore, MD 1992; וצ' כוכבי־רייני, למלך אדוני: מכתבי אל-עמארנה (ספריית האנציקלופדיה
המקראית כ), ירושלים תשס"ה. התרגום של כוכבי־רייני הוא התרגום המוסמך והמעודכן ביותר
ללוחות אלה, המשלב את הקולציות העדכניות ביותר שלהן, שערך בעלה, פרופ' אנסון רייני ז"ל,
באוספים השונים בכל העולם. תהליך ההכנה למהדורתו החדשה של לוחות אל-עמארנה הולך ונמשך
גם בימים אלה. אסמכתא מתוך מאמרים והערות שוליים ראו גם להלן בכל ערך רלוונטי.

ללשון האכדית וללשונות שמיות צפון-מערביות.¹¹ מילים וצורות כנעניות ייחשבו לאלה שיש בצדן סימן גלוסה, או שנושאות שורש כנעני שאינו מצוי בלשון האכדית, או שנטייתן או שצורתן שונות מן הנטייה או מן ההוראה האכדית המקבילה.¹² הרשימה ערוכה לפי סדר האלף בית. נטיות פועל ושמות עצם גזורי-פועל ערוכים לפי אותיות השורש. מיליות או שמות עצם שאינם גזורי-פועל יופיעו על כל תחיליותיהם ולפי צורתם הבסיסית. לכל ערך תעתיק, ציון קיום סימן הגלוסה (l) או היעדרו, סימן המילה באות זו המציין את תרגום המילה בהקשרה, ומראה מקום. שורשים שתרגומם מסופק מוקפים בסוגרים מסולסלים {}¹³:

1. א.ב.ד. *a-ba-da-at* \ אם אין צבא סדיר בשנה הזאת, אבודות כל ארצות

המלך אדוני (EA 288: 51–53).¹⁴

2. א.ח.ר.ן. *ah-ru-un-ú* \ קמתי אחר כך, ורכבתי עם יִשְׂרָאֵל

(EA 245: 9–10).¹⁵

- 11 ומכאן שלא נמצא ברשימה זו מילים כמו *ah-ru* – 'אח' – *libbu* – 'לב', וכדומה.
- 12 השוו תיבה כנענית שבצדה סימן גלוסה כדוגמת *a-ba-da-at* (להלן מספר 1, א.ב.ד.), או שורש כנעני שאין לו הוראה דומה באכדית כדוגמת *ai-ma-ru* (להלן מספר 5, א.מ.ר.), או צורה כנענית השונה מן הצורה האכדית כדוגמת *a-nu-ki* (להלן מספר 7, א.נ.ך.). אם נמצא שורש משותף והוא בא בסימן גלוסה, ייכלל שורש זה ברשימה (והשוו לדוגמה להלן מספר 86, פ.ג.י.ם.). שני חריגים הקשורים זה לזה, ש.ל.ש.ם.ר.ת.מ.ל. (להלן מספר 111 ומספר 120), נכללו ברשימה זו למרות היעדר סימן הגלוסה ולמרות צורתם האכדית המובהקת, מפני שהשימוש בצמד המילים האלה שבאחד המכתבים הכנעניים (EA 362) הוא ללא ספק מקור השימוש לצמד זה הן באכדית הן בעברית מקראית, ראו להלן הערה 140. על הצורות הכנעניות השונות מן הצורות האכדיות ראו פרקי מבוא אצל ברק (לעיל הערה 7); סיון (לעיל הערה 8); רייני (לעיל הערה 5).
- 13 מראה המקום הוא על פי המהדורה של קנודצון, הנחשבת עד היום למהדורה המוסמכת והטובה ביותר למהדורת הלוחות שלא נתפרסמו אצל קנודצון ראו: A. F. Rainey, *El-Amarna Tablets 359–379* Supplement to J. A. Knudtzon, *Die El-Amarna Tafeln*² (AOAT 8), Kevelaer 1978.
- 14 מילולית 'אבודה'. אבלניג (לעיל הערה 6), עמ' 1545; ברק (לעיל הערה 7), עמ' 15; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 138, 199; מורן (לעיל הערה 110, עמ' 331; רייני (לעיל הערה 5), III, עמ' 4; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 424; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 217. פיניקית: 'יאבד' (KAI 30: 3); מואבית: 'אבד' (KAI 181: 7).
- 15 רוב החוקרים מתרגמים מילולית וללא ההקשר הרחב, השוו: 'hinter ihm' (אבלניג (לעיל הערה 6), עמ' 1545); E. F. Campbell, 'Shechem in the Amarna Archive', G. Ernest (behind him', Wright, *Shechem: The Biography of a Biblical City*, New-York and Toronto, 1965, pp. 191–207, CAD A/1 'after', עמ' 194; ברק (לעיל הערה 7), עמ' 17; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 133, 196; DNWSI, עמ' 41; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 424. בניגוד לתרגומים אלה מורן מעמיד את תרגומו בספק: 'I took my place behind him' (הנ"ל (לעיל הערה 10), עמ' 299). סיון מקביל את הגלוסה למילה העברית 'אחרון' ומוסיף כי בעברית היא משמשת גם במקרים שמונחם

3. א.י.ב. *i-bi* נפול תחתם וימחצוך אויבֵי! (EA 252: 25–27).¹⁶
4. א.ל.ה.ל. *al-lu* הנה אִמְנַמֶּשׁ האחר (EA 114: 51).¹⁷
5. א.מ.ר. *a-ma-ru* ביום ששמעתי, אמרתי להילחם בו

‘אחרי’, כגון ‘וַיִּשֶׁם אֶת־הַשְּׁפָחוֹת וְאֶת־לִבֵּיהֶן רָאשָׁנָה וְאֶת־לֵאָה וּלְדָיָה אֶחָרָנִים וְאֶת־רָחֵל וְאֶת־יוֹסֵף אֶחָרָנִים’ (בר’ לג 2), ‘וְהָיָה אִם־לֹא יֵאָמְנוּ לָךְ וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקֶלֶת הָאֵת הָרָאשׁוֹן וְהָאֵת הָאֶחָרוֹן’ (שם’ 8) (הנ”ל [לעיל הערה 8], עמ’ 133, 178, ראו גם, R. B. Dhorme, ‘La Langue de Canaan’, RB 11 [1914], pp. 360–361; ברקר, שם). לדעתי, קשה לקבל דוגמות אלו משום שבשני המקרים מופיעים לפניהם הצורה ‘ראשון’ או הצורה ‘ראשונה’ במובן ‘קודם’ (כלומר ‘בחיות’), ולפיכך שתי הדוגמות אינן שונות מכל ‘אחרון’ אחר המצוי בלשון המקרא. לעומת כל אלה רייני מתרגם את התיבה כתואר פועל לציון הזמן ‘And I got up afterwards’ (הנ”ל [לעיל הערה 5], III, עמ’ 122, 178; השוו גם ‘אחר כך קמתי ורכבתי עם יִשְׁדָּת’, כוכבי־רייני [לעיל הערה 10], עמ’ 178, 201; ‘לִנִּיל’, לחקר המילים היחידאיות בלשון האכדית, עבודת דוקטור, אוניברסיטת בר־אילן, רמת־גן, 2004, עמ’ 84–85). (על כינוי הגוף החבור לגלוסה זו ראו A. F. Rainey, ‘Notes on the Syllabic Ugaritic Vocabularies’, IES 19 [1969], p. 108. מעניין כי על אף העובדה שקבוצת תוארי הפועל נחשבת לקבוצה סגורה, בכל זאת נמצא תוארי פועל בצירוף כינוי חבור, הן בכנענית כדוגמת גלוסה זו *ah-ru-un-ú* ר *ya-hu-du-un-ni* (להלן מספר 37, י.ח.ד.ן), והן בלשון מקרא, כגון: ‘לֹא־אוּכַל אֲנִי לִבְדִּי לִשְׂאֹת אֶת־כָּל־הָעָם הַזֶּה’ (במ’ יא 14); ‘אִם־יִשְׁדָּךְ־נָא מִצָּלִיךְ דְּרָכֶי אֲשֶׁר אֲנִי הֵלַךְ עָלֶיךָ’ (בר’ כד 42); ‘וְאֲנִי אֶתְנַהֵלָה לְאִשִּׁי לְרֶגֶל הַמִּלְאָכָה’ (בר’ לג 14).

אפשר גם ‘אויבים’. W. F. Albright, ‘An Archaic Hebrew Proverb in an Amarna Letter from Central Palestine’, BASOR 89 (1943), p. 32, n. 26 (לעיל הערה 8), עמ’ 178, 199; כוכבי־רייני [לעיל הערה 10], עמ’ 178, 193. מורן מפענח את הסימן *i-bi* בקריאה *i-pé<-šu*, ועל כן מתרגם: “Fall down beneath them so they can strike you” (הנ”ל [לעיל הערה 10], עמ’ 305–306), אולם הוא מטיל ספק בתרגום שכתב (ראו שם הערה 5). למרות הבעיות המצויות בהמשך המשפט, הקשר בין ‘מחץ’ ל‘אויבים’ הוא חזק, ועל כן אני מקבלת את דעתם של ברקר, סיון וכוכבי־רייני.

מילולית ‘הלוא’. ראו גם 11 *al-lu-mi* (EA 34: 16, 50); *al-lu-mi* (EA 83: 40; 85: 30); *al-lu-mi* (EA 92: 35) *ah-ru-un-ni* (עמ’ 178, 1545; *CAD* A/1, עמ’ 178, 358; סיון [לעיל הערה 8], עמ’ 129, 178, 190; ‘Look’ (מורן [לעיל הערה 10], עמ’ 178, 189); ‘Here’ (רייני [לעיל הערה 5], I, עמ’ 178, 191); ‘הנה’ (כוכבי־רייני [לעיל הערה 10], עמ’ 153). על ההקבלה שבין התיבה הכנענית למילה ‘הלוא’ בלשון המקרא ראו יאנגבלד [לעיל הערה 3], עמ’ 249; F. M. Th Böhl, *Die Sprache der Amarnabriefe mit besonderer Berücksichtigung der Kanaanischen*, Leipzig 1968 (1st published, 1909), §34h ובמיוחד D. Sivan and W. Schniedewind, ‘Letting Your “Yes” be “No” in Ancient Israel: A Study of the Asseverative *lō* and *halō*’, JSS 38 (1993), pp. 209–226. יש להדגיש כי אין מדובר כאן בצירוף ה’א השאלה ומילת השליכה לציון שאלה רטורית (‘הלא’), משום שהשאלה הרטורית איננה מצויה במכתב זה, אלא לפנינו מילית א.ל.ה.ל. המצויה גם באוגריתית לפי הצורה *hl*, שהיא מילת הדגשה במובן ‘הנה’ (שם, עמ’ 213–215). השוו את המשמעות הסמנטית השווה לשתי הנוסחות שבלשון מקרא ‘הלא־הם כתובים על־ספר דברי־הימים לְמַלְכִּי יִשְׂרָאֵל’ (מל”א טז 5 ועוד); לעומת ‘הָגָם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דְּבָרֵי הַיָּמִים לְמַלְכִּי יִשְׂרָאֵל’ (מל”ב טו 15 ועוד).

18. א.נ.י. *a-na-yi* \ אשלח אותו אל המלך בלב האניה
(EA 364: 21–22).¹⁸
19. א.נ.י. *a-nu-ki* \ עבדך אנוכי [...] חייל-המלך אנוכי
(EA 245: 28–30).¹⁹
20. א.נ.י. *ma-na-aš* \ נציב המלך אשר בעיר צמר יודע את הצדה נגד גבל
(EA 68: 23–26).²⁰
21. א.ס.ר. *LÚ.MEŠ a-si-ri* \ ושמונים אסירים נתתי ביד שֵׁת מתנה למלך אדוני
(EA 288: 21–22).²¹
22. א.פ.ס. *up-si-ḫi* \ לו תשיב את ארצות המלך אדוני עד לגבולן
(EA 366: 33–35).²²

- 18 במשמעות 'התכוננת'. ראו גם (EA 74: 52) *ia-ta-mar*; (EA 138: 36) *ti-mu-ru*; 'say', 'order', 'command' (ברקך [לעיל הערה 7], עמ' 18; סיון [לעיל הערה 8], עמ' 201, 180); 'I have been mustering' (רייני [לעיל הערה 5], II, עמ' 396); 'התכוננת' (כוכבי-רייני [לעיל הערה 10], עמ' 238). זאת כנגד מורן המבין כאן שימוש אכדי *amāru* 'לראות', ועל כן מתרגם: 'אמר' (KAI 193: 'I heard and: then there was verification' (הנ"ל [לעיל הערה 10], עמ' 362, הערה 3) עברית: 'אמר' (KAI 193: 8); פיניקית: 'אמר' (KAI 50: 2) ועוד; מואבית: 'אמר' (KAI 181: 6, 14, 32) ועוד; אמורית: 'אמר' (TeAv xii 97: 1); עמונית: 'אמר' (BASOR cclxiv 47: 1).
- 19 אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1545; ברקך (לעיל הערה 7), עמ' 19; CAD A/2, עמ' 106; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 197; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 299; רייני (לעיל הערה 5), III, עמ' 31; DNWSI, עמ' 81; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 424; גיל"י (לעיל הערה 15), עמ' 96; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 201.
- 20 אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1545; CAD A/2, עמ' 146; ברקך (לעיל הערה 7), עמ' 21; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 126, 197; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 328; DNWSI, עמ' 82; רייני (לעיל הערה 5), II, עמ' 364, III; עמ' 48; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 424; גיל"י (לעיל הערה 15), עמ' 99–100; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 214. פיניקית: 'אנך' (KAI 10: 1, 2; 12: 2) ועוד; מואבית: 'אנך' (KAI 181: 1, 2) ועוד.
- 21 trouble' (יאנגבלד [לעיל הערה 3], עמ' 36–37; ברקך [לעיל הערה 7], עמ' 24; סיון [לעיל הערה 8], עמ' 242); 'Pressure' (רייני [לעיל הערה 5], II, עמ' 139; כוכבי-רייני [לעיל הערה 10], עמ' 116). לעומת זאת מורן טוען כי אי אפשר להבין את משמעות תיבה זו (השווה הנ"ל [לעיל הערה 10], עמ' 138, הערה 3).
- 22 אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1545; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 198; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 331; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 217; 'troopers (or: prisoners)' (רייני [לעיל הערה 5], III, עמ' 142). *asīru* מצויה באותה הצורה ובאותה ההוראה גם באכדית, אולם תפוצתה הכרונולוגית וגם הגאוגרפית (במיוחד באכדית שמחוץ למסופוטמיה באלף השני לפסה"נ), מעידה כי מדובר בצורה שאולה בלשון האכדית, שמקורה בשמית המערבית (השווה CAD A/2, עמ' 331–332, ראו במיוחד את המסקנה בדיון שבסוף הערך שם, עמ' 332: 'a foreign, West Semitic, provenience').
- 23 מילולית 'לגבולה'. סיון (לעיל הערה 8), עמ' 197; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 364; רייני (לעיל

11. א.ר.ש. [a]-ra-šu אַני מבקש את ביתם (EA 285: 25).²⁴
12. ב. ba-di-ú וְסֶרֶת לַקַּח אֶת כֶּסֶף פְּדִיּוֹנוֹ מִיָּדוֹ (EA 245: 33–35).²⁵
13. ב.ט.ה. ba-ti-i-ti וּמִשּׁוֹם חֹזֶק זֶרַע הַמֶּלֶךְ אֲנִי בִטּוּחַ (EA 147: 54–56).²⁶

- הערה 5, I, עמ' 79–78; *DNWSI*, עמ' 97; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 427; S. P. Smith, 'The Inflectional Morphology of the *YVQTVL*-Verb in the Šuwardata Amarna Letters', *IOS 18* (1998), p. 156; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 210. יורעאל מזהה שלא בצדק את הגלוסה עם השורש ע.פ.ס ('הנ"ל, שם; ראו גם, J. Tropper, *Kleines Wörterbuch des Ugaritischen*, (Wiesbaden 2008, p. 19). ככל הנראה, דעתו של יורעאל מבוססת על מאמרו של ון זולת משנת 1989; H. van Soldt, 'Labels from Ugarit', *UF* 21 [1989], pp. 380, 384–385 labels 28 and 30). ראו גם הערה נוספת של ון זולת מאוחר יותר ב' *NABU* 1997/90, עמ' 84; ולאחרונה גם *CAD* U/W [2010], עמ' 190, שם מתקבלת דעתו של ון זולת במדור דיון שבסוף הערך *upsu*). אין לקבל דעה זו. השורש *ps* מצוי גם באוגריתית במובן 'קצה' (עליון) (השוו *KTU*² 1.6: I: 59–61), זאת ועוד, גם בעברית מקראית נמצא את השורש 10 פעמים בצירוף 'אפסי ארץ' במובן 'קצות הארץ', כולל בשירה המקראית הקדומה (דב' לג 17; שמו"א ב 10). אין הצדקה להתעלם מעדויות אלה, ועל כן לא מן הנמנע כי השורש *ps* האוגריתי הוא כתיבה משנית של השורש *ps* דווקא במובן הכולל 'קצה', 'גבול'.
- 24 H. Winckler, *The Tell-el-Amarna Letters*, J. Metcalf (trans.), New York and London 1896, p. 134; W. F. Albright and W. L. Moran, 'A Re-interpretation of an Amarna Letter from Byblos (EA 82)', *JCS* 2 (1949), p. 245, n. 11. ברק (לעיל הערה 7), עמ' 25, סיון (לעיל הערה 8), עמ' 201; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 325. לעומתם כוכבי־רייני מתרגמת 'רכוש' (הנ"ל [לעיל הערה 10], עמ' 210 [קולציה של רייני 20.10.2003]). על 'ארשת' בלשון העברית, ראו ח' כהן, 'שם העצם ארשת (תהילים כא, ג): עוד מקרה מיוחד של 'רעים לא נאמנים': משמעים רגילים של מילים בעברית בת־זמננו שנולדו מתוך טעות, מקרה המצוי גם בתפילות הימים הנוראים', אור למאיר: מחקרים במקרא, בלשונות השמיות, בספרות חז"ל ובתרבויות עתיקות מוגשים למאיר גרובר במלאות לו ששים וחמש שנה, ש' יונה (עורך), באר שבע 2010, עמ' 211–224. יש לציין כי פועל זה רגיל באכדית אולם לפי הצורה *erēšu* ולא לפי הצורה השמית המערבית *arāšu*.
- 25 מילולית 'בידי' (**bi+yadi+hū > ba-di-ú*). אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1545; *CAD* B, עמ' 27; ברק (לעיל הערה 7), עמ' 26; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 211; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 299; רייני (לעיל הערה 5), III, עמ' 76; ניל"י (לעיל הערה 15), עמ' 129; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 201. על מילת היחס 'ב' הבאה במשמעות האבלטיבית, 'מ', 'מתוך', הן בלשון אל־עמארנה והן בלשון מקרא ראו E. Haber, 'Significance of the Interchanging of the Mono-Consonantal Prepositions in Biblical Hebrew: Rabbinic and Comparative Semitic Evidence', *MAARAV* 16 (2009), pp. 29–37.
- 26 W. F. Albright, 'The Egyptian Correspondence of Abimilki, Prince of Tyre', *JEA* 23 (1937), p. 192, n. 2; *CAD* B, p. 177; עמ' 177; ברק (לעיל הערה 7), עמ' 27; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 212; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 233; רייני (לעיל הערה 5), II, עמ' 286; J. Huehnergard, 'A Byblos Letter, Probably from', *DNWSI*; *kāmid el-Lōz*, *ZA* 86 (1996), p. 109; עמ' 424; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 255. בצד גלוסה זו עומדת צורה כנענית נוספת *nu-uh-ti* (להלן

14. ב.ט.ן. *ba-at-nu-ma* \ 7 פעמים ו 7 פעמים השתחוויתי על הבטן ועל הגב
(EA 232: 8–11).²⁷
15. ב.נ.י. *ba¹-ni¹-ti¹* \ ובניתי בית אחד – שמו מנתת (EA 292: 29–30).²⁸
16. ב.ע.ל. *be-li* השר ובעלי העיר השלימו עם בני עבד־אשרת
(EA 102: 22–23).²⁹
17. ג.ג. *ga-ag-gi-mi¹* \ (הם) לקחו את כליהם ופרצו את עליית הגג
(EA 287: 36–37).³⁰
- (ג.נ.ב.) (?) *gan¹-ba* אחרי ש(גנב) את סלם מרדוך, מהרתי לעזרת
עשתרות (EA 256: 19–21).³¹
18. ד.ב.ר. *da¹-bi¹-ri* מפני שהעיר מושמדת במגפות ובדבר
(EA 244: 30–33).³²

- מספר 69, נ.ח., 'לשתי מילים כנעניות צמודות וסימן גלוסה ביניהן ראו: A. Gianto, 'Amarna Lexicography: The Glosses in the Byblos Letters', *SEL* 12 (1995), pp. 67–68
- 27 אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1546; *CAD* B; עמ' 178, *AHw*; עמ' 101; ברקר (לעיל הערה 7), עמ' 28; III, סיון (לעיל הערה 8), עמ' 210; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 291; *DNWSI*, עמ' 151; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 424; גילי (לעיל הערה 15), עמ' 136–137; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 200.
- 28 אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1546; ברקר (לעיל הערה 7), עמ' 29; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 212; רייני (לעיל הערה 5), II, עמ' 302; *DNWSI*; עמ' 173; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 424; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 224. מורן מעמיד את תרגומו בסימן שאלה (הנ"ל [לעיל הערה 10], עמ' 335, הערה 3). פניקית: 'בני' (*KAI* 4: 1; 7: 1) ועוד; מואבית: 'בנה' (*KAI* 181: 18) ועוד; עמונית: 'אבנה' (*ADAJ* xii/xiii 65: 1).
- 29 H. Reviv, 'The Government of Shechem in the El-Amarna Period', *IEJ* 16 (1966), pp. 252 ff. and in the Days of Abimelech', עמ' 175; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 141.
- 30 אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1546; *CAD* G; עמ' 9; ברקר (לעיל הערה 7), עמ' 30; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 217; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 328; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 424; גילי (לעיל הערה 15), עמ' 177; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 214.
- 31 N. Na'aman, 'Biryawaza of Damascus and the Date of the Kāmid el-Lōz 'apiru Letters', *UF* 20 (1998), pp. 181 ff. מורן (לעיל הערה 10), עמ' 309–310, ראו במיוחד הערה 3. לעומת זאת רייני מותיר את הסימנים *GÁN.BA* לאמור, כי לא ידועה הגייתם, ועל כן מתרגם 'market place' (הנ"ל [לעיל הערה 5], III, עמ' 120–121, ראו גם כוכבי־רייני [לעיל הערה 10], עמ' 207 [קולציה של רייני 1999: 1.9]). לקריאה אחרת (*GÁN.BA* = *maḥīru*) ראו *CAD* M/1, עמ' 93. משלא נמצא סימן גלוסה או עדות לשורש זה בשפות שמיות צפון מערביות אחרות, ומשלא נמצא הוכחות אחרות להכרעתם של נאמן ומורן, אני מותירה את השורש כשורש כנעני המוטל בספק. זאת הסיבה לסימן השאלה ולהיעדרו של מספר בצד השורש.
- 32 W. L. Moran, 'Additions to the Amarna Lexicon', *Orientalia* 53 (1984), p. 300; הנ"ל (לעיל

הנה (EA 114: 51). ³³	<i>al-lu</i>	(ה.ל.)
\ כל עריי אשר בהר ובחוף הים הצטרפו לחילות העפירו (EA 74: 19–21). ³⁴	<i>ḥa-ar-ri</i>	19. ה.ר
\ יזכור נא המלך אדוני את כל אשר נעשה נגד חצור עירך ונגד עבדך (EA 228: 18–25). ³⁵	<i>ia-az-ku-ur-mi</i>	20. ז.כ.ר
\ שניהם נזעקו לעזור לי ב 50 מרכבות (EA 366: 24–26). ³⁶	<i>na-az-a-qú</i>	21. ז.ע.ק
\ זרוע המלך החזקה נתנה לי אותה (EA 287: 27–28). ³⁷	<i>zu-ru-uḥ</i>	22. ז.ר.ע
\ מתפעל נמלט, הוא החביא את איב? (EA 256: 5–7). ³⁸	<i>ḥi-iḥ-bé-e</i>	23. ח.ב.א
\ והיא נעשתה בגללו כמו סיר חבול (EA 292: 46–48). ³⁹	<i>ḥu-bu-ṛlī</i>	24. ח.ב.ל

- הערה (10), עמ' 299, הערה 5; רייני (לעיל הערה 5), I, עמ' 424; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 424; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 199.
- 33 ראו לעיל מספר 4, א.ל / ה.ל.2.
- 34 אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1546; CAD H, עמ' 114; ברקר (לעיל הערה 7), עמ' 31; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 222; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 143; DNWSI, עמ' 293; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 424; ניל"י (לעיל הערה 15), עמ' 186–187; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 119. פיניקית: 'הר' (KAI 14: 17).
- 35 ראו גם li-iz-kúr (EA 289: 41), CAD Z, עמ' 22; ברקר (לעיל הערה 7), עמ' 33; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 215; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 290; רייני (לעיל הערה 5), I, עמ' 116; DNWSI, עמ' 321; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 424; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 239. עברית: 'זכר' (KAI 192:4); פיניקית: 'זוכר' (KAI 43: 15).
- 36 J. J. Finkelstein, 'Three Amarna Notes', *Erlsr* 9 (1969), p. 33; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 283; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 364; רייני (לעיל הערה 5), II, עמ' 252; DNWSI, עמ' 337; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 424; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 210.
- 37 EA 286: 12; 288: 14, 34; אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1549; CAD Z, עמ' 167; ברקר (לעיל הערה 7), עמ' 35; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 216; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 328; רייני (לעיל הערה 5), I, עמ' 74; DNWSI, עמ' 342; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 424; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 214.
- 38 אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1546; CAD H, עמ' 184; ברקר (לעיל הערה 7), עמ' 37; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 228; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 309; רייני (לעיל הערה 5), II, עמ' 12; DNWSI, עמ' 343; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 424; ניל"י (לעיל הערה 15), עמ' 189; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 207.
- 39 ראו גם ḥu-bu-ul-li (EA 297: 14), וכן Sh. Izre'el, 'The Gezer Letters of the El-Amarna', *Archive: Linguistic Analysis*, IOS 8 (1978), p. 23; 'הג'ל (לעיל הערה 9), עמ' 424; רייני (לעיל הערה 10), עמ' 207.

25. (ח.ט.ר.) (?) *hu-tá-ri-ma* \ ואתן לו [...] (חוטרים) עבור 40 איש
(EA 85: 25–27).⁴⁰
26. ח.י *hi-ia-ma* \ וחי נביא אותו למלך אדוננו (EA 245: 6–7).⁴¹
27. ח.מ.ד *ha-mu-du* \ דבר חמוד אשר נשלח אליי מן המלך אדוני, לא ניתן
לי (EA 138: 126–129).⁴²
28. ח.מ.ת *hu-mi-tu* \ עתה אני שומר את עיר המלך אדוני שמש, נשמת
חי, ואת החומה שלה (EA 141: 41–44).⁴³
29. ח.ג.ן *yi-iḥ-na-nu-ni* אם יחונני המלך אדוני ויחזירני לעיר, אשמור עליה
(EA 137: 81–82).⁴⁴

- הערה 5, II, עמ' 336; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 224. לעומתם מורן טוען, שלא בצדק, כי מקור משמעות התיבה היא מן ה-*hubullu* האכדי ('חוב'), ועל כן הוא מתרגם: 'Like a pot held in: pledge' (הנ"ל [לעיל הערה 10], עמ' 335, ראו במיוחד הערה 4). אין ספק כי יש כאן עוד מקרה של הדימוי הנפוץ 'להכות משהו כמו כד שבור'. לדוגמות ברורות עם המילה הרגילה ל'כד' באכדית, *karpātu*, ראו CAD K, עמ' 219 (מדור לקסיקוגרפי) – 220 (סעיף 1h).
- 40 יורעאל מפנה לשורש *tr'* בעמ' 426 (יורעאל [לעיל הערה 9], עמ' 424); כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 127. רוב החוקרים מותירים את התיבה בסימן שאלה. ראו CAD H, עמ' 263; W. L. Moran, *A Syntactical Study of the Dialect of Byblos as Reflected in the Amarna Tablets*, Baltimore, MD 1950, p. 158; יאנגבלד (לעיל הערה 3), עמ' 274; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 156; ניל"י (לעיל הערה 15), עמ' 192. סימן השאלה בצד השורש (ח.ט.ר.) הוא מפני שעדיין לא נמצא גירון ראוי למילה זו.
- 41 ראו גם *u-wa-i-mi* (EA 62:33); אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1546; CAD H, עמ' 32; ברקר (לעיל הערה 7), עמ' 38; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 225; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 299; רייני (לעיל הערה 5), I, עמ' 167; *DNWSI*, עמ' 367; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 424; ניל"י (לעיל הערה 15), עמ' 180–181; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 201; CAD U/W, עמ' 360. עברית: 'חי' (KAI 196: 12); פיניקית: 'חים' (KAI 13: 7) ועוד.
- 42 במשמעות 'פה'. אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1546; CAD H, עמ' 73; ברקר (לעיל הערה 7), עמ' 40; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 223; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 223; *DNWSI*, עמ' 380; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 424; ניל"י (לעיל הערה 15), עמ' 182; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 176. בצד גלוסה זו עומדת צורה כנענית נוספת *ia'-pu* (להלן מספר י.פ.), לשתי מילים כנעניות צמודות וסימן גלוסה ביניהן ראו גיאנסו (לעיל הערה 26).
- 43 אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1546; CAD H, עמ' 234; ברקר (לעיל הערה 7), עמ' 41; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 223; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 227; רייני (לעיל הערה 5), I, עמ' 79; *DNWSI*, עמ' 38; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 424; ניל"י (לעיל הערה 15), עמ' 191; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 180. פיניקית: 'חמית' (KAI 26A i: 13, 17) ועוד; מואבית: 'חמת' (KAI 181: 21).
- 44 ראו גם *yi-in-né-nu-nu-mi* (EA 253: 24). אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1546; *AHw*, עמ' 217; CAD E, עמ' 164; ברקר (לעיל הערה 7), עמ' 42; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 224; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 219; רייני (לעיל הערה 5), II, עמ' 155; ניל"י (לעיל הערה 15), עמ' 176–177; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 174.

30. ח.נ.ף *ḥa-an-pa* החנף (חטא, עוול) אשר זממו נגדי
(EA 288: 7–8).⁴⁵
31. ח.ס.ל *ḥa-si-lu* \ הכול נלקח מבית עבדך: נלקח הכסף, נלקחו
האנשים ונלקח הצאן; ערי אדוני חוסלו
(EA 263: 9–13).⁴⁶
32. ח.ס.ר *ma-aḥ-si-ra-mu* \ נתנו להם מזון, שמן וכל מחסורם
(EA 287: 15–16).⁴⁷
33. ח.ר.ש *aḥ-ri-šu* \ עתה אנוכי חורש בשנם (EA 365: 10–12).⁴⁸
34. ט.נ.א *ma-aṭ-ni-a* \ הכן מצרכים לפני בוא הצבא הסדיר של המלך אדוני
(EA 337: 8–12).⁴⁹

- 45 אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1546; *CAD H*; עמ' 80; *AHw*, עמ' 320; ברקך (לעיל הערה 7), עמ' 47; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 223; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 331; רייני (לעיל הערה 5), III, עמ' 47; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 424; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 217.
- 46 אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1546; *CAD H*; עמ' 166; ברקך (לעיל הערה 7), עמ' 43; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 225; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 313–312; רייני (לעיל הערה 5), II, עמ' 290; *DNWSI*, עמ' 391; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 424; ניל"י (לעיל הערה 15), עמ' 187. ראו במיוחד M. Held, 'Studies in Comparative Semitic Lexicography', H. G. Güterbock and T. Jacobsen (eds.), *Studies in Honor of Benno Landsberger on his Seventy-Fifth Birthday, April 21, 1965* (AS 16), Chicago, IL 1965, pp. 398–401. המוכיח על ידי השוואות לשפות שמיות אחרות שבהן מצוי השורש ח.ס.ל, כגון עברית מקראית (דב' כח 38) וארמית, כי המובן הנכון של מילה זו הוא 'חוסלו, נגמר'. אולם ההוכחה החשובה ביותר היא ההשוואה הסמנטית לאכדית *gamāru* בתוך מכתבי אל-עמארנה עצמם, למשל *gamrat māt šarri bēliya* 'ארץ המלך אדוני חוסלה' (EA 273: 11–12). מורן מוסיף בצדק כי השורש ח.ס.ל באותו המובן מופיע גם באוגריתית (*Ugaritica* 7, עמ' 52) (ראו הנ"ל [לעיל הערה 10], עמ' 313, הערה 3, למעלה). אין לקבל את תרגום קטע זה אצל כוכבי-רייני (השוו הנ"ל [לעיל הערה 10], עמ' 197).
- 47 אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1547; ברקך (לעיל הערה 7), עמ' 48; *CAD M/1*, עמ' 116; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 243; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 328; רייני (לעיל הערה 5), I, עמ' 88; והסיכום עמ' 92; *DNWSI*, עמ' 614; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 425; ניל"י (לעיל הערה 15), עמ' 200; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 213.
- 48 ראו גם גלוסה *aḥ-ṛi[-šu]* (EA 226: 11). אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1545; *CAD E*, עמ' 287; *CAD H*, עמ' 96; ברקך (לעיל הערה 7), עמ' 45; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 225; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 363; רייני (לעיל הערה 5), I, עמ' 52; *DNWSI*, עמ' 40; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 425; ניל"י (לעיל הערה 15), עמ' 186–185; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 202.
- 49 ראו גם גלוסה *ma-uṭ-ni-a* (EA 337: 21) 'malania' (*CAD M/1*) עמ' 161 – הקריאה אינה נכונה; W. L. Moran, 'A Note on igi-kār', *Acta Sumerologica* 5 [1983], 'provisions, supplies' pp. 175–177; הנ"ל [לעיל הערה 10], עמ' 358, הערה 1; השו גם יורעאל [לעיל הערה 9], עמ' 425; כוכבי-רייני [לעיל הערה 10], עמ' 275. אין לקבל את הגירסון שהציע מורן במאמר הנ"ל, מפני שלהתפתחות הסמנטית שהוא מציע מפיניקית *mfn* במובן 'אססלה שהוקמה' אין תקדים בשום

35. י.ב.ל. *ú-bi-il* הנה אנוכי חבר המלך, מוביל-מס המלך אנוכי
(EA 288: 11–12).⁵⁰
36. י.ד. *ba-di-ú* \ וסרת לקח את כסף פדיונו מידו
(EA 245: 33–35).⁵¹
37. י.ח.ד.ן. *ya-hu-du-un-ni* \ אך אנוכי מביא לבדי עובדי-מס
(EA 365: 23–25).⁵²
38. י.פ.י. *ia¹-pu* \ דבר יפה אשר נשלח אליי מן המלך אדוני, לא ניתן
לי (EA 138: 126–129).⁵³
39. י.פ.ק. *ia-pa-aq-ti* \ שלחתי 10 (פסלי) נשים מזכוכית גולמית
(EA 64: 20–23).⁵⁴

שפה שמית קדומה. אמנם המובן של מילה זו ידוע מן האכדית וכן מן המקביל השומרי, אולם הגירון אינו ידוע.

50 השוו גם *ú-bi-li-mi* (EA 287: 55). אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1548; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 256; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 331; הערה 2; רייני (לעיל הערה 5), עמ' I, 49; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 425; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 217; *CAD U/W*; עמ' 14. יש לציין כי המילה נוטה כאן בצורת הבינוני הכנעני *ūbilu*, המקבילה לצורת הבינוני באכדית (*wābilu*) באותו המובן ומאותו השורש (ראו *CAD A/1*, עמ' 53). הצורות השונות בין שתי השפות הן כתוצאה מן המעטק הכנעני $\bar{a} > \bar{u}$. המצוי בכנענית ואינו באכדית.

51 אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1545; *CAD B*, עמ' 27; ברקר (לעיל הערה 7), עמ' 49; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 285; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 299; רייני (לעיל הערה 5), III, עמ' 76; *DNWSI*, עמ' 433; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 425; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 201. לדיון נוסף בגלוסה זו ראו לעיל מספר 12, ב. עברית: 'יד' (*KAI* 197: 7); פיניקית: 'יד' (*KAI* 24: 13) ועוד; אדומית: 'בד' 'ביד' (*RB* lxiii 399: 3), ההקשר באדומית קשה ושביר.

52 ברקר (לעיל הערה 7), עמ' 51; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 286; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 363; רייני (לעיל הערה 5), III, עמ' 149; *DNWSI*, עמ' 454; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 425; ניל"י (לעיל הערה 15), עמ' 195–196; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 202. הגלוסה *ya-hu-du-un-ni* היא תואר פועל הבא בצירוף הכינוי החבור. לתוארי פועל בכינוי חבור ראו לעיל גם דיון מספר 2, א.ח.ר.ן.

53 אבלינג (לעיל הערה 6), *CAD I-J*, עמ' 325; *AHw*, עמ' 412; עמ' 1546; ברקר (לעיל הערה 7), עמ' 52; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 288; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 425; ניל"י (לעיל הערה 15), עמ' 196; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 176. בצד גלוסה זו עומדת צורה כנענית נוספת (*ha-mu-du* (לעיל מספר 27, ח.מ.ד.), לשתי מילים כנעניות צמודות וסימן גלוסה ביניהן ראו גיאנטו (לעיל הערה 26).

54 מילולית 'הוצאתי'. סיון (לעיל הערה 8), עמ' 291; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 135; הערה 2 וכל הביבליוגרפיה הנוספת שם; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 425; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 234. יש לציין כי התרגום ל-*EA* 64: 20–23 שלעיל מבוסס על תרגומה של כוכבי-רייני. ככל הנראה תרגום זה מבוסס על הקריאה *mi-ki* 'זכוכית גולמית' (ראו *CAD M/2*, עמ' 7, ערך *mekku*) המצוי גם ב-*EA* 148: 5. קריאה זו נרמזה כבר אצל קנודצון (לעיל הערה 13), עמ' 354, הערה 7.

40. י.צ.א. *yi-ša* \ וַיֵּצֵא נָא אֵלַי (EA 151: 70).⁵⁵
*mu-ú-ṣa*⁵⁶ וַיִּנָּתֶן דָּגָן מוֹצָא יָרֵמֶת (EA 85: 34–35).⁵⁶
41. י.צ.ב. /
 נ.צ.ב. *it-ta-ša-ab* אשר כל הארצות מוצבות בבטחה בחווק ידו
 (EA 147: 11–12).⁵⁷
42. י.ר.י. *tu-ra* \ וסוסתי נורתה (EA 245: 8–9).⁵⁸
 י.ש.ר. *yu-ša-ru* ולפנים (הוא) שלח כסף מהארמון לאבותיי וכל דבר
 למחייתם (EA 126: 18–21).⁵⁹
44. כ.ב.ד. *ka-bat-tu-ma* 7 פעמים השתחויתי על ה' כבד' ועל הגב
 (EA 366: 9–10).⁶⁰
45. כ.ב.ד. *yu-ka-bi-id* \ והוא מכבד את אחיי הצעירים (החשובים פחות)
 (EA 245: 39–40).⁶¹
55. ראו גם *ia-iš-ni* (EA 82: 29); *ú-ša-ka* (EA 282: 14). אבלניג (לעיל הערה 6), עמ' 1546; ברקך
 (לעיל הערה 7), עמ' 53; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 292; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 239; *DNWSI*,
 עמ' 465; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 425. כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 256. עברית: 'מוצא'
 (KAI 189: 5); פיניקית: 'מצא' (KAI 19: 1; 26: A i 4, 21; ii 2) ועוד.
56. במשמעות 'תוצרת'. אבלניג (לעיל הערה 6), עמ' 1547; ברקך (לעיל הערה 7), עמ' 54; סיון (לעיל
 הערה 8), עמ' 248; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 156; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 127.
 57. מילולית 'מוצבת'. ראו גם *it-ta-ša-ab* (EA 148: 42); *ni-ta-ṣa-ab* (EA 151: 42). אולברייט
 (לעיל הערה 26), עמ' 198, הערה 9; *AHw*, עמ' 755a; ברקך (לעיל הערה 7), עמ' 79; *CAD N/2*,
 עמ' 33; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 254; רייני (לעיל הערה 5), II, עמ' 95; כוכבי־רייני (לעיל הערה
 10), עמ' 255. פה"פ החסרה מאפשרת לנתח את השורש בשני אופנים, י.צ.ב. או נ.צ.ב. השוו סיון
 (לעיל הערה 8), עמ' 172, 182.
58. סיון (לעיל הערה 8), עמ' 170, 292; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 299; רייני (לעיל הערה 5), II,
 עמ' 38; *DNWSI*, עמ' 471; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 425; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10),
 עמ' 201.
59. ראו גם *yu-ša-ru* (EA 126: 40). מורן (לעיל הערה 10), עמ' 205; רייני (לעיל הערה 5), II,
 עמ' 163, 232; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 163; *CAD U/W*, עמ' 325.
60. במשמעות 'בטן'. ראו גם *ka-ba-tu-ma* (EA 64: 7); והגלוסה *ka-ba-tum-ma* (EA 215: 4);
ka-bi-du-ma (EA 316: 9). *CAD K*, עמ' 14; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 235; מורן (לעיל הערה 10),
 עמ' 364; רייני (לעיל הערה 5), III, עמ' 232; *DNWSI*, עמ' 484; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 425;
 כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 210.
61. אבלניג (לעיל הערה 6), עמ' 1547; ברקך (לעיל הערה 7), עמ' 55; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 177,
 237; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 299; רייני (לעיל הערה 5), I, עמ' 157; *DNWSI*, עמ' 484;
 יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 425; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 201. פיניקית: 'יכבד'
 (KAI 24: 14, 15).

46. כ.ו.ן. *ku-na* \ היכון לפני הצבא הגדול (EA 147: 36–37).⁶²
47. כ.ז.ב. *ka^r-az-bu-tu* \ ודיברת כזב (EA 129: 36–37).⁶³
48. כ.ח.ש. *ka-aḥ-šu* כיסא אחד מצופה זהב (EA 120: 18).⁶⁴
49. כ.ל.ב. *ki-lu-bi* \ כמו ציפור בכלוב, כך אנוכי בגבל (EA 74: 45–48).⁶⁵
50. {כ.מ.ם} (?) *ka-ma-^rmi^r* \ ודיברת {כזב} (EA 129: 36–37).⁶⁶
51. כ.ר.כ.ר. *kā-ak-kā-ru* 2 כיכרות כסף, 10 מנה משקלם (EA 41: 42).⁶⁷
52. ל.א.ם. *le-me-ma* \ לרגלי המלך אדוני, שמש, השחר (על) העמים (EA 195: 11–13).⁶⁸
- 62 אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1546, 1547; ברקר (לעיל הערה 7), עמ' 56; CAD K, עמ' 171; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 239; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 233–234, ראו במיוחד הערה 8; רייני (לעיל הערה 5), II, עמ' 66; DNWSI, עמ' 493; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 425; ניל"י (לעיל הערה 15), עמ' 197. כוכביירייני מתרגמת: 'היה מוכן לבוא הצבא הגדול' (הנ"ל [לעיל הערה 10], עמ' 256 [קולציה של רייני 10.4.2001]).
- 63 ראו גם *ka-az-bu-ti^r* (EA 362: 53); CAD K, עמ' 310; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 236; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 209; הונגרד (לעיל הערה 26), עמ' 105; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 425; כוכביירייני (לעיל הערה 10), עמ' 165. בצד גלוסה זו עומדת צורה כנענית נוספת *ka-ma-^rmi^r* (להלן מספר 50, {כ.מ.ם}), לשתי מילים כנעניות צמודות וסימן גלוסה ביניהן ראו גיאנסו (לעיל הערה 26).
- 64 AHw, עמ' 420; ברקר (לעיל הערה 7), עמ' 58; CAD K, עמ' 36; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 235; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 199, הערה 8; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 425; ניל"י (לעיל הערה 15), עמ' 197; כוכביירייני (לעיל הערה 10), עמ' 159.
- 65 ראו גם גלוסה *ki-lu[-bi]* (EA 116: 18); וללא סימן גלוסה *ki-lu-bi* (EA 79: 36; 81: 35; 105: 9); אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1547; ברקר (לעיל הערה 7), עמ' 59; CAD K, עמ' 361; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 237; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 143; רייני (לעיל הערה 5), III, עמ' 128; DNWSI, עמ' 510; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 425; כוכביירייני (לעיל הערה 10), עמ' 119. על משל זה, שהוא המשל המתייחס לחי הנפוץ ביותר במכתבי אל-עמארנה, ועל המשל המפורסם המקביל שבאנאלים האשוריים, ראו מאמרו של פרופ' חיים כהן (באנגלית) בספר הזיכרון לאביגדור הורוביץ *Marbeh Hokmah*, העומד להתפרסם בשנת 2014 (וכן הביבליוגרפיה הנוספת הנמצאת שם).
- 66 CAD K, עמ' 109; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 235. ארצי מסביר את הגלוסה שלעיל ככתיבה אכדית (פ' ארצי, 'הגלוסה בתעודות אל-עמארנה: לחקר מסורת הכתיבה של הסופרים בכנען ערב כיבוש הארץ', בר אילן א [תשכ"ג], עמ' 38 ואילך). מורן וכוכביירייני אינם מקבלים דעה זו ואינם מתרגמים את הכתיבה (מורן [לעיל הערה 10], עמ' 209, ראו במיוחד עמ' 210–211, הערה 17; כוכביירייני [לעיל הערה 10], עמ' 165). סימן השאלה בצד השורש {כ.מ.ם} הוא מפני שעדיין לא נמצא גירון ראוי למילה זו. בצד גלוסה זו עומדת צורה כנענית נוספת *ka^r-az-bu-tu* (לעיל מספר 47, כ.ז.ב.), לשתי מילים כנעניות צמודות וסימן גלוסה ביניהן ראו גיאנסו (לעיל הערה 26).
- 67 ראו גם *ka^r-^rak^r-^rka^r-^rru* (EA 53: 32); CAD K, עמ' 46; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 235; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 114; כוכביירייני (לעיל הערה 10), עמ' 94.
- 68 מילולית 'הלאומים'. ראו גם *li-mi-ma* (EA 205: 6) 'peoples' (מורן [לעיל הערה 10], עמ' 273, ראו

53. ל.ב.נ.ת *la-bi-tu* \ לִבְנָה מֶשֶׁה מִתַּחַת חֲבֵרְתָּהּ, אֶךְ אֲנוּכִי לֹא אֲמוֹשׁ
מִתַּחַת רִגְלֵי הַמֶּלֶךְ אֲדוֹנִי (EA 296: 17–22).⁶⁹
54. ל.ב.ש *ma-al-ba-ši* \ כֶּסֶף, זֶהֱב, מִלְבוּשׁ (EA 369: 9).⁷⁰
55. ל.י.ל *le-¹la¹* \ עֵתָה אֲנִי שׁוֹמֵר עַל מִגִּידוֹ, עֵיר הַמֶּלֶךְ אֲדוֹנִי, בִּיּוֹם
וּבְלִיל (EA 243: 10–13).⁷¹
56. ל.ק.ח *[la]-qa-ḥu* (הם) לִקְחוּ אֶת כְּלֵיהֶם וּפְרָצוּ אֶת עֲלִיית הַגֶּג
(EA 287: 36–37).⁷²
- (מ.א.נ.ש) *ma-na-aš* \ צִרָה (EA 68: 23–26).⁷³
57. מ.י.ת *ti-mi-tu-na-nu* \ אֵתָה הַמַּחֲיִיָּה אֲתָנוּ וְאֵתָה הַמַּמִּית אֲתָנוּ
(EA 238: 31–33).⁷⁴
-
- במיוחד הערה 2; רייני [לעיל הערה 5], I, עמ' 142; יורעאל [לעיל הערה 9], עמ' 425. אין לקבל את
תרגומה של כוכבי־רייני לקטע זה: 'לרגלי המלך, אדוני, השמש בוקר ולילה' (הנ'ל [לעיל הערה 10],
עמ' 290). ככל הנראה כוכבי־רייני קראה את המילה הנדונה *le-me-ma* אחרי *šēri* ותרגמה 'בוקר ולילה'.
ראו גם אצל קנודרצון [לעיל הערה 13], עמ' 720–721. יש לציין כי מילה זו בצורת *l'im* מצויה גם באוגריתית
באותו המובן. ראו *DULAT*, עמ' 487–488 (בעדויות נוספות לקיום מילה זו באבלה, מארי ואמר).
69. ראו גם גלוסה *la-bi-tu* (EA 266: 20). אבלנג [לעיל הערה 6], עמ' 1547; סיון [לעיל הערה 8],
עמ' 240; מורן [לעיל הערה 10], עמ' 338; רייני [לעיל הערה 5], I, עמ' 53; *DNWSI*, עמ' 630;
יורעאל [לעיל הערה 9], עמ' 425; כוכבי־רייני [לעיל הערה 10], עמ' 273. יש לציין כי קטע זה מופיע
גם בפעם השלישית אולם ללא סימן הגלוסה (EA 292 13–17).
70. *AHw*, עמ' 724; ברקר [לעיל הערה 7], עמ' 61; *CAD M/1*, עמ' 162; סיון [לעיל הערה 8], עמ' 243;
מורן [לעיל הערה 10], עמ' 366; *DNWSI*, עמ' 630; יורעאל [לעיל הערה 9], עמ' 426; ניל"י [לעיל
הערה 15], עמ' 200–201; כוכבי־רייני [לעיל הערה 10], עמ' 194. יש לציין כי צורה זו שווה לצורה
האכדית הרגילה *nalbašu* (*CAD N/1*, עמ' 234) ללא המעקף, המצוי רק באכדית, היינו מ"ם תחילית
< נ"ן תחילית אם אחת מאותיות השורש היא אחת מעיצורי בומ"פ הפוצצים.
71. אבלנג [לעיל הערה 6], עמ' 1547; ברקר [לעיל הערה 7], עמ' 62; *CAD L*, עמ' 184; סיון [לעיל
הערה 8], עמ' 241, לפי קריאה של רייני (*le¹-la¹*). ראו A. F. Rainey, 'Morphology and the
Prefix-Tenses of West Semitized El-Amarna Tablets', *UF 7* (1975), p. 405; מורן [לעיל
הערה 10], עמ' 297; רייני [לעיל הערה 5], II, עמ' 229; *DNWSI*, עמ' 577; יורעאל [לעיל הערה 9],
עמ' 425; כוכבי־רייני [לעיל הערה 10], עמ' 199. בצד גלוסה זו עומדת צורה כנענית נוספת
mi-ša (להלן מספר 62, מ.י.ש), לשתי מילים כנעניות צמודות וסימן גלוסה ביניהן ראו גיאנסו [לעיל
הערה 26]. פיניקית: ל'ל' (*KAI 26A ii: 17*) ועוד.
72. ראו גם *la-qi-ḥu* (EA 287: 56). אבלנג [לעיל הערה 6], עמ' 1547; *AHw*, עמ' 537; ברקר [לעיל
הערה 7], עמ' 63; *CAD L*, עמ' 100; סיון [לעיל הערה 8], עמ' 241; מורן [לעיל הערה 10], עמ' 328;
רייני [לעיל הערה 5], II, עמ' 290, 304; יורעאל [לעיל הערה 9], עמ' 425; ניל"י (הערה 15 לעיל),
עמ' 189–199; כוכבי־רייני [לעיל הערה 10], עמ' 214. עברית: 'לקח' (*KAI 200: 9*) ועוד; פיניקית:
'לקח' (*KAI 37B: 7*) ועוד; מואבית: 'אקח' (*KAI 181: 17, 20*).
73. ראו לעיל מספר 8, א.נ.ש.
74. מילולית 'אתם המחיים אותנו [...] אתם הממיתים אותנו'. אבלנג [לעיל הערה 6], עמ' 1548;

- יש מוות בארצות (EA 362: 47).⁷⁵
- \ *mu-tu-mi*
- מחסורם (מ.ח.ס.ר) *ma-aḥ-si-ra-mu* \ (EA 287: 16).⁷⁶
- ועד הגעתי הרגוהו (EA 245: 13–14).⁷⁷ \ *ma-aḥ-ṣū-ú* \ מ.ח.ץ
- מצרכים (מ.ט.נ.א) *ma-aḥ-ni-a* \ (EA 337: 9).⁷⁸
- מי יעמוד בפני צבא המלך? (EA 362: 65).⁷⁹ \ *mi-ia* \ מ.י.
- לרגלי אדוני 7 ו 7 פעמים נפלתי (EA 65: 4–5).⁸⁰ \ *mi-la* \ (מ.י.ל.) (?)
- יום־יום הוא אינו מניח לי להביא מים \ *ṣma-ṣma* \ מ.י.ם
- (EA 146: 20–21).⁸¹
-
- ברקר (לעיל הערה 7), עמ' 64; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 176, 250; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 295; רייני (לעיל הערה 5), II, עמ' 46; *DNWSI*, עמ' 605; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 425; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 204–205. יש לציין (כפי שמורן ורייני מעירים בצדק), כי בהקשר הנדון הנושא (שם הגוף *attūnu*) ושתי צורות הפועל באים בנטיית רבים ללא סיבה ברורה. עמונית: 'מתן' (*BASOR* cxcii 8: 2).
- 75 *DNWSI*, עמ' 607; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 425. מורן וכוכבי־רייני בוחרים לתרגם את התיבה ביתר חופשיות 'There is pestilence in the lands' (מורן [לעיל הערה 10], עמ' 360; וגם כוכבי־רייני [לעיל הערה 10], עמ' 167). התרגום לעיל מבוסס על התרגום של רייני ([לעיל הערה 5], II, עמ' 154). בשורש זה נמצא גם את התיבה *ma-at-ti* 'אני נכון למות למענך' (EA 287: 70; 289: 50). רייני (לעיל הערה 5), II, עמ' 364; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 214, 215. אין לקבל את דעתו של מורן המזהה בתיבה *ma-at-ti* את השורש (מ.ד.) (*md*), שהוא מקבילה למילה 'תמיד' בעברית, ועל כן מתרגם: 'I am always yours' (הנ"ל [לעיל הערה 10], עמ' 330, הערה 20).
- 76 ראו לעיל מספר 32, ח.ס.ר.
- 77 מילולית 'מחצוה'. ראו גם *mi-ḥi-ša* (EA 335: 8). אבלניג (לעיל הערה 6), עמ' 1547; ברקר (לעיל הערה 7), עמ' 66; 'The Origin and Historical Background of Several Amarna Letters', *UF* 11 (1979), pp. 673–684; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 247; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 299; רייני (לעיל הערה 5), II, עמ' 292; *DNWSI*, עמ' 614; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 425; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 201.
- 78 ראו לעיל מספר 34, ט.נ.א.
- 79 ראו גם EA 362: 68; *mi-ia-mi* (EA 85: 63; 94: 12); *mi-ia-ti* (EA 254: 8); *AHw*, עמ' 651; ברקר (לעיל הערה 7), עמ' 68; רייני (לעיל הערה 13), עמ' 21–20, 82; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 129, 248; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 360; רייני (לעיל הערה 5), III, עמ' 51; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 425; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 167. יש לציין כי כתיבה זו בסימן *-ia* (= *ya*) וכן הכתיבה של מילה זו באוגריתית *my* (*DULAT*, עמ' 607) מוכיחות כי אכן מדובר ביו"ד עיצורית בסוף מילה זו. עברית: 'מי' (KAI 192: 3, 195: 3) ועוד; פיניקית: 'מי' (KAI 13: 3) ועוד.
- 80 ראו גם EA 282: 4; 283: 5; *mi-<la>* (EA 284: 4); *mi-li* (EA 225: 6); *CAD M/2*, עמ' 66; רייני (לעיל הערה 5), II, עמ' 349; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 277. מורן מתרגם 7 ו 7 times, here and now' (הנ"ל [לעיל הערה 10], עמ' 136). סימן השאלה בצד השורש (מ.י.ל.) הוא מפני שעדיין לא נמצא גירון ראוי למילה זו.
- 81 ראו גם גלוסה *mé-ma* (EA 155: 10); *mi-ma* (EA 148: 12) וללא סימן גלוסה: *mé-e-ma* (EA 148: 12).

62. מ.י.ש. *mi-ša* עתה אני שומר על מגידו, עיר המלך אדוני, ביום
ובקליל (EA 243: 10–13).⁸²
- \ מלבוש (9: EA 369).⁸³ *ma-al-ba-ši* (מ.ל.ב.ש.)
והם עוד השיבו לי: 'גנה את המלוכה!'
mu-ul-ka מ.ל.ך. (20–19: EA 333).⁸⁴
- לשם מה נעשה כך לעבדך הנאמן?
ma-an-ni מ.ן. (43–41: EA 114).⁸⁵
- והאנוכי יחידי המביא עובדי מס (14–13: EA 365).⁸⁶ *LÚ.MEŠ ma-as-sa^{MEŠ}* מ.ס.
מקבת (11: EA 120).⁸⁷ *ma-qí-bu* (מ.ק.ב.)

- 31; [me-i]-ma (EA 150: 21). אבלניג (לעיל הערה 6), עמ' 1547; ברקר (לעיל הערה 7), עמ' 70; CAD M/2, עמ' 17; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 246; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 235; רייני (לעיל הערה 5), I, עמ' 145; DNWSI, עמ' 620; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 426; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 238. עברית: 'מים' (5: KAI 189); פיניקית: 'מים' (4: KAI 37B), לפי DNWSI, עמ' 621. רייני (לעיל הערה 71), עמ' 404–405; הנ"ל (לעיל הערה 5), II, עמ' 229; CAD M/2, עמ' 130; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 297; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 199. אין לקבל את קריאתו של מורן: *mūša* = GI6-ša כצירוף הלוגוגרם הרגיל GI6 בתוספת פונטית -ša (הנ"ל [לעיל הערה 10]), עמ' 297, הערה 1). הצורה האכדית הרגילה *mūša* מצויה למעלה מ-20 פעמים במכתבי אל-עמארנה ולעולם אינה כתובה בלוגוגרם (עם או בלי תוספת פונטית). ראו קנודצון (לעיל הערה 13), עמ' 1475. יתרה מזאת, הכתיבה בתוספת פונטית באשר לשם עצם זה היא נדירה מאוד: למעלה משלושה עמודים של היקרויות ל'לילה' מכל הספרות האכדית ובכל התקופות מתועדות ב־CAD M/2, עמ' 291–295. שני מקרים בלבד לכתיבת לוגוגרם GI6 + תוספת פונטית, נמצא שם (השוו CAD M/2, עמ' 293, סעיף 3' (a). בצד גלוסה זו עומדת צורה כנענית נוספת *lel-^lla^l* (לעיל מספר 55, ל.י.ל), לשתי מילים כנעניות צמודות וסימן גלוסה ביניהן ראו גיאנטו (לעיל הערה 26).
- 83 ראו לעיל מספר 54, ל.ב.ש.
- 84 W. F. Albright, 'A Case of Lèse-Majesté in Pre-Israelite Lachish, with. Some Remarks on the Israelite Conquest', *BASOR* 87 (1942), p. 35, n. 20. הכוונה ל'שלטון'. ברקר (לעיל הערה 7), עמ' 71; CAD M/2, עמ' 188; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 249; רייני (לעיל הערה 5), II, עמ' 154; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 426; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 232. מורן מתרגם 'מלך': "To be, sure, he rejects (the charge of) disloyalty to the king, (saying), 'The one is disloyal is Pappu'" (הנ"ל [לעיל הערה 10]), עמ' 356; השוו גם אבלניג (לעיל הערה 6), עמ' 1547).
- 85 W. L. Moran, *A Syntactical Study of the Dialect of Byblos as Reflected in the Amarna Tablets*, Ann Arbor, MN 1970, pp. 21, 112, n. 44. הנ"ל (לעיל הערה 10), עמ' 189; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 244; רייני (לעיל הערה 5), III, עמ' 27; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 153.
- 86 ראו גם 23, 25: EA 365. W. L. Moran, 'The Hebrew Language in Its Northwest Semitic Background', G. E. Wright (ed.), *The Bible and the Ancient Near East (Essays in Honour of W. F. Albright)*, Garden City, NY 1961, p. 67, n. 16. הערה 8), עמ' 245; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 363; רייני (לעיל הערה 5), I, עמ' 52; III, עמ' 231, 267; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 426; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 202.
- 87 ראו להלן מספר 73, נ.ק.ב.

66. מ.ר. *mu-ur-ra* \ וישלח המלך אדוני מור לבריאות
 88. (EA 269: 13–17)
- (מ.ר. ב.ד.) *ma-ṣar-ba-ṣdu* 15 שמיכות (EA 120: 21).⁸⁹
 (מ.ר. י.ן.) *mar-ia-nu-ma* כבדים (EA 107: 42–43).⁹⁰
 67. מ.ר.ר. *yu-ša-am-ri-ir* לו יגרש המלך, השמש, את הבוגדים מלב ארצו
 91. (EA 103: 30–32)
- (מ.ש. כ.ן.) *ma-aš-ka-na-a-ka* משכנותיך (EA 306: 28–31).⁹²
 (מ.ש. ק.ל.) *maš-qa-al[-šu-nu]* \ משקלם (EA 327: 10).⁹³
 68. נ.ג.ע. *ig-gi-ú-šu* ראה, זמרך מלכיש – היכוהו העבדים אשר הצטרפו
 לעפרו (EA 288: 43–44).⁹⁴
69. נ.ו.ח. *nu-uh-ti* \ ומשום חוזק זרוע המלך אני בטוח
 95. (EA 147: 54–56)
70. נ.ח.ש.ת. *nu-ḥu-uš-tu* \ נלקחה הנחושת (EA 69: 27–28).⁹⁶

- 88 *CAD M/2*, עמ' 221; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 316; *DNWSI*, עמ' 682; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 426; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 196. למובן המילה הכנענית *ripūtu* 'רפאות, בריאות' בהקשר זה ראו דיון להלן מספר 105, ר.פ.א. פיניקית: 'מר' (MUSJ xlv 262:1).
- 89 ראו להלן מספר 102, ר.ב.ד.
- 90 ראו להלן מספר 104, ר.י.ן.
- 91 ראו גם *tu-ša-am-ri-ru* (EA 77:24); *šu-um-ṣar-ir* (EA 185: 74). ברקר (לעיל הערה 7), עמ' 74; J. L. Boyd, 'A Collection and Examination of the Ugaritic Vocabulary Contained in the Akkadian Texts from Ras Shamra', Ph.D. dissertation, The University of Chicago, 1975, *CAD M/1*; pp. 133–134; עמ' 268; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 180, 249; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 176; רייני (לעיל הערה 5), I, עמ' 159; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 142.
- 92 ראו להלן מספר 109, ש.כ.ן.
- 93 ראו להלן מספר 118, ש.ק.ל.
- 94 אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1546; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 331, ראו במיוחד עמ' 332, הערה 10; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 217. לשימוש בשורש במובן 'להכות', השוו תה' עג 14, ובמיוחד יש' נג 4. ראו *BDB*, עמ' 619.
- 95 מילולית 'אני נוח'. אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1548; ברקר (לעיל הערה 7), עמ' 75; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 256; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 233; *DNWSI*, עמ' 721; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 426; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 256. בצד גלוסה זו עומדת צורה כנענית נוספת *ba-ti-i-ti* (לעיל מספר 13, ב.ט.ח), לשתי מילים כנעניות צמודות וסימן גלוסה ביניהן ראו גיאנטו (לעיל הערה 26). פיניקית: 'נח' (*KAI* 58).
- 96 אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1548; יאנגבלד (לעיל הערה 3), עמ' 59; ברקר (לעיל הערה 7), עמ' 77; *CAD N/2*, עמ' 322; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 255; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 138; *DNWSI*, עמ' 726; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 426; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 116–117. פיניקית: 'נחשת' (*KAI* 10: 4; 31: 1) ועוד.

71. נ.מ.ל. (ה) *na-am-lu* כאשר נמליים נמחצות, הן אינן (מקבלות) (את הדבר)
אלא נושכות את יד האיש אשר מחצן
(EA 252: 16–19).⁹⁷
72. נ.פ.ל *nu-pu-ul-mi* נפול תחתם וימחצון אויביו! (EA 252: 25–28).⁹⁸
(נ.צ.ב) *it-ṭa-ša-ab* מוצבות (EA 147: 11–12).⁹⁹
(נ.ק.ב) *ma-qi-bu* [1] מקבת [...] (EA 120: 11).¹⁰⁰
(נ.ק.ם) (?) *li-iq-qi-im-mi* לו (ינקום) המלך את עירו לבל יתפוס אותה לְבֹאֲיִ
(EA 244: 25–28).¹⁰¹
74. נ.ש.א *na-aš-ša-a* \ לו יִדַע המלך אדוני שהרגתי את (איש) העפירי,
אשר נשא נגד הארצות שנתן לי האל של המלך
אדוני (EA 366: 11–16).¹⁰²

- 97 אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1548; אולברייט (לעיל הערה 15), עמ' 31, הערה 14; *AHw*, עמ' 725; *CAD N/1*, עמ' 208; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 251; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 305; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 426; ניל"י (לעיל הערה 15), עמ' 205; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 192. לתרגומים אפשריים אחרים ודיון בהקשר זה ראו להלן מספר 93, {ק.ב.ל.}
- 98 אולברייט (לעיל הערה 15), עמ' 32, הערה 23; *AHw*, עמ' 734; ברקר (לעיל הערה 7), עמ' 78; *CAD N/1*, עמ' 277; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 254; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 305–306; רייני (לעיל הערה 5), I, עמ' 88; III, עמ' 40; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 426; ניל"י (לעיל הערה 15), עמ' 205–206; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 193.
- 99 ראו לעיל מספר 41, י.צ.ב.ב./נ.צ.ב.
- 100 *AHw*, עמ' 607; ברקר (לעיל הערה 7), עמ' 73; *CAD M/1*, עמ' 252; בויד (לעיל הערה 91), עמ' 144–148; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 244; J. Huehnergard, *Ugaritic Vocabulary in Syllabic* (HSS 32), Atlanta, GA 1987, p. 154; *Transcription* (HSS 32), Atlanta, GA 1987, p. 154; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 198; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 426; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 159. על מילה זו ראו גם הדיון המקיף אצל ח' כהן וי' קליין, "חרמש" ו"מגל" במקרא ומקבילותיהם: אוגריתית *harmit* ואכדית *niggallu*, ד' טלשיר ואחרים (עורכים), תשורה לשמואל: מחקרים בעולם המקרא, ירושלים 2001, עמ' 264.
- 101 ראו גם *yi-qi-im-ni* (EA 271:13; 274:10), *yi-qi-im-ni* (EA 282:13), *yi-qi-im-ni-mi* (EA 250:20), עמ' 199. ה-*CAD* מסמן את השורש כשמי מערבי, אולם אינו בטוח כי אכן מדובר כאן בשורש 'נקם' או אולי המקור בא מן ה-*ekēmu* 'לקחת בכוח' (השוו *CAD N/1*, עמ' 328–329). ככל הנראה זוהי גם קריאתו של רייני המתעתק: *li-ik-ki-mi* ומתרגם *so may the king deliver his city lest Lab'ayu capture it*. (הנ"ל [לעיל הערה 5], II, עמ' 252, 143). משלא נמצא סימן גלושה או עדות לשורש זה בשפות שמיות צפון מערביות אחרות ומשלא נמצא הוכחות אחרות, אני מותירה את השורש כשורש כנעני המוטל בספק, וזאת הסיבה השאלה ולהיעדרו של מספר בצד השורש.
- 102 במשמעות 'התקומם'; N. Na'aman, 'The Political Disposition and Historical Development of Eretz-Israel according to the Amarna Letters', Ph.D. dissertation, Tel Aviv university, 1975, p. 120; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 364; *DNW/Sl*, עמ' 760; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 426; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 210. פיניקית: 'צא' (*KAI* 14:5, 7, 10, 21) ועוד;

75. ג.ת.ן	<i>an-ti-in4-nu</i>	לא אתן לאנשי צָמַר להיכנס אל עירי ¹⁰³ (EA 96: 7–10).
76. ס.ו.ס	<i>sú-ir[ú]-[sī-ma]</i>	\ לוֹ יִשְׁלַח אֲדוֹנִי חִיל־מִצֵּב וְסוֹטִים ¹⁰⁴ (EA 263: 23–25).
77. ס.י.ר	<i>sí-ri</i>	\ נַעֲשִׂיתִי כִּמּוֹ סִיר חֲבֹל בְּגִלְלִי יַד הַסֵּךְ ¹⁰⁵ (EA 297: 12–16).
78. ס.כ.ן	<i>sú-ki-ni</i>	\ אֵיךְ נִמְלֹט מֶלֶךְ פָּחַל מִפְּנֵי סוֹכְנֵי הַמֶּלֶךְ אֲדוֹנוֹ? ¹⁰⁶ (EA 256: 7–10).
79. ע.ב.ד	<i>ú-bu-di</i>	\ נִתְּתִי אֶת פְּנִי לְרֹאוֹת / לַעֲבֹד אֶת הַמֶּלֶךְ אֲדוֹנִי ¹⁰⁷ (EA 151: 19–21).
80. ע.ז.ר.ת	<i>i-zi-ir-tas</i>	כְּדִי שִׁיתֵן לֶךְ צִבָּא וּמִרְכָּבוֹת, עֹזְרָה בִּשְׂבִילֶךְ, כְּדִי

מוֹאבִּית: 'אצא' (KAI 181:30) וְעוֹד.

- 103 ראו גם *ia-ti-na* (EA 83: 31). אבלִיג (לעיל הערה 6), עמ' 1547; D. W. Young, 'Notes on the; Root NTN in Biblical Hebrew', *VT* 10 (1960), pp. 457–459; עמ' 255; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 170; רייני (לעיל הערה 5), II, עמ' 368; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 136. ככל הנראה ה' n בשורש (an-) מעידה על השפעה אמורית ולא על עיצור שורשי כנעני מקורי (ראו BASOR 73, W. F. Albright, 'A Hebrew Letter from the Twelfth Century B.C.', [1939], p. 10; הנ"ל [לעיל הערה 84], עמ' 30, הערה 17). פיניקית: 'אתן'; עמונית: 'נתן' (AUSS 10: 2:6) וְעוֹד; אמורית: 'תן' (TeAv xii 97:3).
- 104 אבלִיג (לעיל הערה 6), עמ' 1547–1549; ברקר (לעיל הערה 7), עמ' 82; *CAD S*, עמ' 418; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 268; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 312; רייני (לעיל הערה 5), I, עמ' 20; *DNWSI*, עמ' 795; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 426; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 197. למרות סימן הגלוסה והעובדה כי הצורה האכדית הרגילה היא אך ורק *sīšú* (ראו *CAD S*, עמ' 328–334), מקובל על כולם כי השורש אינו שמי מקורי. פיניקית: 'סס' (KAI 26A i: 7).
- 105 ראו גם *st>l-ri* (EA 292: 47); A. F. Rainey, 'Reflections on the Suffix Conjugation in West Semitized Amarna Tablets', *UF* 5 (1973), p. 251, n. 82; II, עמ' 335; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 416; *CAD R*, עמ' 134; *CAD Z*, עמ' 801; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 426; ניל"י (הערה 15 לעיל), עמ' 215–216; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 225.
- 106 במשמעות 'נציבי המלך'. ראו גם *sú-ki-na* (EA 362: 70). אבלִיג (לעיל הערה 6), עמ' 1549; ברקר (לעיל הערה 7), עמ' 83; *CAD S*, עמ' 354; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 267; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 309; רייני (לעיל הערה 5), I, עמ' 20; *DNWSI*, עמ' 785; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 426; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 207. פיניקית: 'סכן' (KAI 1:2) וְעוֹד.
- 107 ראו גם *ú-bu-ud* (EA 152: 56). ברקר (לעיל הערה 7), עמ' 85; C. Grave, 'Northwest Semitic *šapānu* in a Break-up of an Egyptian Stereotype Phrase in *EA* 147', *Orientalia* 51 (1982), p. 166, n. 30; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 239; הערה 1; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 426; *CAD U/W*, עמ' 16; ניל"י (לעיל הערה 15), עמ' 226; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 258. פיניקית: 'עבד' (KAI 26A iii 10; C iv 11).

- שתשמרו את העיר (EA 87: 11–14).¹⁰⁸
81. ע.י.ן *he-na-ia* \ ועלו לבי וראשי התרומם ושתי עיני ברקו
(EA 144: 15–17).¹⁰⁹
82. ע.ל *hu-ul-lu* \ ועתה שמתי את עול המלך אדוני על צווארי ואני
נושא אותו (EA 296: 36–39).¹¹⁰
83. ע.פ.ר *ha-pa-ru* \ המלך אדוני כתב לעבדו ולעפר רגליו
(EA 143: 10–12).¹¹¹
84. ע.צ.ר *ha-si-ri* \ נעצרה התבואה לעירי (EA 138: 129–130).¹¹²
85. ע.ש.ר *a-si-ru-ma* \ ועתה שלחתי ביד חֲי 46 משרתות ו 5 משרתים ו 5
עשירים למלך אדוני (EA 268: 15–21).¹¹³

- 108 ראו גם (EA 89: 18) *i-zir-ṭa*; הגלוסה (EA 250: 47) *ú-ṣi-ri*; CAD I-J, עמ' 319, *AHw*, עמ' 408; ברקך (לעיל הערה 7), עמ' 100; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 206; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 159; הונרגרד (לעיל הערה 26), עמ' 112; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 426; ניל"י (לעיל הערה 15), עמ' 193; 'חיל-עזר' (כוכבי-רייני [לעיל הערה 10], עמ' 129 [קולציה של רייני 20.9.1999]).
- 109 אבלניג (לעיל הערה 6), עמ' 1546; CAD H, עמ' 195; ברקך (לעיל הערה 7), עמ' 102; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 206; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 230; רייני (לעיל הערה 5), II, עמ' 351, *DNWSI*, עמ' 839; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 427; ניל"י (לעיל הערה 15), עמ' 190; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 283. פיניקית: 'ען' (Syr xlvi 396:2, 4) ועוד.
- 110 ראו גם (EA 257:15) *hu-li*. אבלניג (לעיל הערה 6), עמ' 1546; CAD H, עמ' 230; ברקך (לעיל הערה 7), עמ' 103; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 221; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 339; רייני (לעיל הערה 5), III, עמ' 119, *DNWSI*, עמ' 843; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 427; ניל"י (לעיל הערה 15), עמ' 191; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 273.
- 111 ראו גם גלוסה *a-pa-ru* (EA 141: 4; 364: 8); וללא סימן גלוסה *up-ri* (EA 174: 5) *up-ri* (EA) *AHw*, עמ' 1546; *up-ri* (175: 5; 177: 4; 182: 3; 363: 5); אבלניג (לעיל הערה 6), עמ' 1546; CAD A/2 734, עמ' 166, H, עמ' 84, U/W, עמ' 189; ברקך (לעיל הערה 7), עמ' 105; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 204; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 229, *DNWSI*, עמ' 879; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 427; ניל"י (לעיל הערה 15), עמ' 205–206; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 180.
- 112 ראו גם EA 138: 80. אבלניג (לעיל הערה 6), עמ' 1546; *ḥaziri* 'he holds back(?)' (EA 138: 80); ברקך (לעיל הערה 7), עמ' 106; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 207; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 166; רייני (לעיל הערה 5), II, עמ' 151, *DNWSI*, עמ' 881; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 427; ניל"י (לעיל הערה 15), עמ' 187; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 176.
- 113 הכוונה לבעל תפקיד ממלכתי. A. F. Rainey, 'āšīru and asīru in Ugarit and the Land of Canaan', *JNES* 26 (1967), pp. 296–301; עמ' 296–301; ברקך (לעיל הערה 7), עמ' 106; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 205; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 316, הערה 5; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 427. כוכבי-רייני אינה מתרגמת את התיבה ומתירה אותה כבמקור (*ašīrūma*), ככל הנראה כדי לציין תפקיד ממלכתי לא ידוע. ראו הנ"ל (לעיל הערה 10), עמ' 196.

ו(פה) נעשה (ההסכם) עם העפירו (EA 104)	pu-ú (?) (פה) (?)	
114. (53–54)		
\ מילת המלך הולכת לפניו (EA 155: 46). ¹¹⁵	pa-ni-mu	86. פ.נ.י.ם
\ הכול נלקח מבית עבדך: הכסף נלקח, האנשים	šú-ú-nu	87. צ.א.ן
נלקחו, הצאן נלקח (EA 263: 9–12). ¹¹⁶		
ראה, המלך אדוני, הצדק עמי (EA 287: 32). ¹¹⁷	ša-du-uq	88. צ.ד.ק
\ על בטני ועל גבי אני נושא את דבר המלך אדוני	šú-ri-ia	89. צ.ה.ר
(EA 147: 39–40). ¹¹⁸		
\ אני במצוקה ובלחץ (EA 127: 34). ¹¹⁹	ši-ir-ti	90. צ.ו.ר

- 114 אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1548; M. Greenberg, *The Hab/piru*, New Haven, CT 1955, p. 92; J. Bottéro, *La Problème des Habiru à la 4e RAI*, Paris 1954, p. 92; עמ' 71; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 259. מאידך גיסא מורן, ה־CAD וכוּכְבִּירִינִי אינם מתרגמים את התיבה (השוו מורן [לעיל הערה 10], עמ' 177, ראו במיוחד עמ' 178, הערה 5; CAD E, עמ' 216; כוכבי־רייני [לעיל הערה 10], עמ' 143). עדות אפשרית בעד קיום שורש זה באה מאוגריתית לפי הצורה 'פ' (ראו DULAT, עמ' 657), ומעברית אפיגרפית 'פה' לפי הטקסט KAI 191 B:1 (לפי DNWSI, עמ' 902, קריאה זו איננה בטוחה). משלא נמצא סימן גלוסה או הוכחות אחרות, אני מותירה את השורש כשורש כנעני המוטל בספק, וזאת הסיבה לסימן השאלה ולהיעדר מספר בצד השורש.
- 115 מילולית 'פניהם' כמילת יחס 'לפניהם'. סיון (לעיל הערה 8), עמ' 133; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 241; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 427. ה־CAD מציין כי המשמעות אינה ידועה (CAD P), עמ' 82; כוכבי־רייני מתרגמת (ללא הסבר כלשהו): 'למען המלך ימות' ([לעיל הערה 10], עמ' 285). רייני מגדיר את הגלוסה הזאת פעמיים כ־'obscure' ('לא מובן') ([לעיל הערה 5], I, עמ' 168; III, עמ' 1). ראו גם מורן (לעיל הערה 10), עמ' 242, הערה 3. עברית: 'פני' (KAI 200: 5) ועוד; פיניקית: 'פנם' (KAI 26A ii 4), 'פן' (KAI 4:7) ועוד; מואבית: 'פני' (KAI 181:13, 18, 19).
- 116 CAD S, עמ' 248; ברקך (לעיל הערה 7), עמ' 107; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 270; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 312; רייני (לעיל הערה 5), II, עמ' 290; DNWSI, עמ' 954; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 427; ניל"י (לעיל הערה 15), עמ' 219; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 197. פיניקית: 'צאן' (KAI 26A iii 9; C iv 9); מואבית: 'צאן' (KAI 181:31); עמונית: 'צאן' (Auss xiii 2: 2, 7, 10).
- 117 אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1548; S. I. Feigin, 'Abd-Heba and the Kashi', JQR 34 (1943-), pp. 443ff. CAD S, עמ' 59; AHw, עמ' 1074; ברקך (לעיל הערה 7), עמ' 108; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 268; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 328, הערה 8; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 427; ניל"י (הערה 15 לעיל), עמ' 216; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 214. אין לקבל את תרגומו של קולס: 'generous' (השוו 5 [1973], JANES, p. 66, 'De l'idéologie Royale', H. Cazelles). פיניקית: 'צדק' (KAI 43:11) ועוד.
- 118 ראו גם הגלוסה šú-úh-ru-ma (EA 232: 11); וללא סימן הגלוסה šú-uh-ru-ma (EA 64: 7; 65: 5); CAD S, עמ' 261; ברקך (לעיל הערה 7), עמ' 109; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 270; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 233; DNWSI, עמ' 964; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 427; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 256.
- 119 סיון (לעיל הערה 8), עמ' 270; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 208, הערה 9; רייני (לעיל הערה 5), II, עמ' 353; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 427; ניל"י (הערה 15 לעיל), עמ' 218; כוכבי־רייני (לעיל

91. צ.פ.ן *ša-pa-ni-šu* הנותן חיים בנשיפתו הטובה, ושב אל מקום צפונו
(EA 147: 9–10).¹²⁰
92. צ.ר.י *šú-ur-wu* \ נתתי [...] וכד בשמים, צָרִי (EA 48: 5–8).¹²¹
93. ק.ב.ל (?) *ti-qā-bi-lu* כאשר נמלים נמחצות, הן אינן (מקבלות) את
הדבר) אלא נושכות את יד האיש אשר מחצן
(EA 252: 16–19).¹²²
94. ק.ד.ש *qa-di-šu* ידע המלך כי אלוהי גבל הם קדושים (EA 137: 30–32).¹²³
95. ק.ו.י *ia-aq-wu-un-ka* \ הכול שמעו כי הוא מקווה לך (EA 145: 27–28).¹²⁴

הערה 10), עמ' 164, כנגד הקריאה המוטעית ב־ *CAD Z*, עמ' 136. לפי דעתו של פרופ' חיים כהן, המפתח לכוונת גלוסה זו היא הביטוי המקראי 'בִּמְצוֹר וּבְמִצּוֹק אֲשֶׁר־יִצְּקִי לָךְ אֵיבֹךְ (בְּכָל־שָׁעֲרֶיךָ)' המופיע 4 פעמים (דב' כח 53, 55, 57 [השוו גם ירמיהו יט 9]), וכן השוויון בין אכדית *sāqu* (siāqu) והשורש הכנעני צ.ו.ק לפי היבדלות עיצורים נחציים בלשון האכדית על פי חוק גירס (על שוויון זה ראו ח' כהן, 'חוק היבדלות הנחציים באכדית [חוק גירס] ומקומו בלקסיקוגרפיה המקראית', פרקים לעברית לתקופותיה: אסופת זיכרון לשושנה בהט, ירושלים 1997, עמ' 33–34); על שתי המילים *issāqu-širti* בסמנן הגלוסה ביניהן המזכירות את צמד המילים 'במצור ובמצוק' ראו הערתו המקיפה של חיים כהן אצל ניל"י (לעיל הערה 15), עמ' 219. לשתי מילים כנעניות צמודות וסמנן גלוסה ביניהן ראו גיאנטו (לעיל הערה 26).

120 במשמעות 'מקום סתר'. אולברייט (לעיל הערה 26), עמ' 198; *CAD S*, עמ' 96; ברק (לעיל הערה 7), עמ' 111; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 270; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 255.

121 אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1549; *AHW*, עמ' 1115; ברק (לעיל הערה 7), עמ' 112; סיון (לעיל הערה 8), *CAD S*, עמ' 261; עמ' 270; הונרגרד (לעיל הערה 100), עמ' 131 ואילך; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 120; *DNWSI*, עמ' 975; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 427; ניל"י (לעיל הערה 15), עמ' 220; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 111.

122 אולברייט (לעיל הערה 15), עמ' 31; הערה 16; ברק (לעיל הערה 7), עמ' 113; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 261. שאר המתרגמים מתרגמים אחרת לחלוטין, והשוו את תרגומו של מורן: 'When an ant is: struck, does it not fight back and bite the hand of the man that struck it?' [עמ' 149, הערה 1; הנ"ל [לעיל הערה 10], עמ' 305]; את תרגומו של רייני: 'When ants are smitten, they do not just curl up but they bite the hand of the man who has smitten them' (הנ"ל [לעיל הערה 5], I, עמ' 131); ואת תרגומו של כוכבי־רייני: 'כאשר נמלים נמחצות, הן אינן מצונפות אלא נושכות את יד האיש אשר מחצן' (הנ"ל [לעיל הערה 10], עמ' 192 [קולציה של רייני 1999: 26.8]). סימן השאלה בצד השורש (ק.ב.ל) הוא מפני שעדיין לא נמצא גיוון ראוי למילה זו. פרופ' חיים כהן מסר לי כי על מילה זו יש לו עדויות חדשות בעד תרגומו של מורן; על עדויות חדשות אלה יש לפרופ' כהן מאמר בהכנה.

123 סיון (לעיל הערה 8), עמ' 261; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 218; רייני (לעיל הערה 5), II, עמ' 291; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 427; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 173. פיניקית: 'קדש' (*KAI* 17: 1) ועוד.

124 במשמעות 'מחכה'. מורן (לעיל הערה 10), עמ' 232; הערה 7; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 427. בניגוד אליהם סיון ורייני מתרגמים 'He will be honest with you' (סיון [לעיל הערה 8], עמ' 148;

96. ק.י.ץ *qè-e-ši* אם לא ישלח המלך צבא סדיר לגבל עד קציר הקיץ,
הם יכבשוה (EA 131: 15–17).¹²⁵
97. ק.ל.ל *ya-qi-il-li-ni* \ מה עשיתי למלך אדוני כי יקילני?
(EA 245: 36–38).¹²⁶
98. ק.צ.ף *na-aq-ša-pu* \ האם אינם כועסים? (EA 82: 50–51).¹²⁷
99. ק.צ.ר *qà-ši-ra* \ ואיננו יכולים לקצור (EA 244: 13–14).¹²⁸
100. ר.א.י *mi-ru-ti* נתתי את פניי לראות / לעבוד את המלך אדוני
(EA 151: 19–21).¹²⁹
101. ר.א.ש *ru-šu-nu* \ אם נעלה לשמים, אם נרד לשאול, ראשינו בידך

- רייני (לעיל הערה 5), II, עמ' 66–67; כוכבי־רייני מותירה מקום שבור: 'הכל שמעו (כי) [...] . . .'
(הנ"ל [לעיל הערה 10], עמ' 254).
- 125 *AHw*, עמ' 918; *CAD Q*, עמ' 243; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 261; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 212, ראו במיוחד עמ' 213, הערה 2; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 427; גיל"י (לעיל הערה 15), עמ' 210–211. לתרגום שלעיל ראו במיוחד רייני (לעיל הערה 5), II, עמ' 163; וכן כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 168. עברית: 'קץ' (*KAI* 182:7).
- 126 אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1446, ברקך (לעיל הערה 7), עמ' 114; בוהל (לעיל הערה 17), עמ' 64; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 262; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 299; רייני (לעיל הערה 5), I, עמ' 73; *DNWSI*, עמ' 1012; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 427; גיל"י (לעיל הערה 15), עמ' 208; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 201.
- 127 ראו גם M. Held, 'A Faithful; 1548' עמ' 5 (*EA* 93: 5) [*na*]-*aq-ša-ap-ti*. אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1548; *Lover in an Old Babylonian Dialogue*, *JCS* 15 (1961), p. 23; ברקך (לעיל הערה 7), עמ' 115; רייני (לעיל הערה 10), עמ' 237; הנ"ל (לעיל הערה 5), II, עמ' 308–307; *CAD Q*, עמ' 146; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 262; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 152–153, הערה 6; הנ"ל, שם, עמ' 167, הערה 1; *DNWSI*, עמ' 1022; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 427; גיל"י (לעיל הערה 15), עמ' 208; כוכבי־רייני מתרגמת (ללא הסבר כלשהו): 'אל תכעס!' (הנ"ל [לעיל הערה 10], עמ' 125; שתי השורות האחרונות לתרגום *EA* 82 בעמוד זה מתייחסות לשורות 47–52 בטקסט המקורי).
- 128 אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1547; *UF* 6 (1974), p. 304; A. F. Rainey, 'El-Amarna Notes', עמ' 298, הערה 1; יורעאל (לעיל הערה 8), עמ' 219, עמ' 261; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 298, הערה 1; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 427; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 199. עברית: 'קצר' (*KAI* 182: 5); פיניקית: 'קצר' (*KAI* 26A iii: 2; C iv 5).
- 129 *AHw*, עמ' 658; *CAD M/2*, עמ' 110; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 248; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 238; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 258. פרופ' חיים כהן מסר לי בעל־פה כי ייתכן שיש כאן שני מרכיבים כנעניים, הראשון במובן 'לראות' והשני במובן 'לעבוד' (= 'לשרת'). המפתח להבנת המילה הוא בביטוי 'לראות פני מלך' (= 'לשרת פני מלך') כפי שמצוי לסירוגין באס' 10, 14, וכפי שמצוי באכדית לפי הביטוי *ana panī šarri dagālu* 'לראות פני מלך' (= 'לשרת את המלך בנאמנות') (השוו *CAD D*, עמ' 23–24). הביטוי נקרה גם במכתבי אל־עמארנה ב' 7–10 *EA* 169: 'אם אתה תחניני או אתה תמיתני, אל פניך אביס (=אשרת אותך בנאמנות) ורק אתה הוא אדוני'. ראו גם מל"ב כה 19. לשתי מילים כנעניות צמודות וסימן גלוסה ביניהן ראו גיאנסו (לעיל הערה 26). עברית: 'נראה' (*KAI* 194: 12) ועוד; מואבית: 'ארא' (*KAI* 181: 7) ועוד.

130. (EA 264: 15–19).
102. ר.ב.ד. *ma-ṛar-ba-ṛdu* 15 שמיכות (EA 120: 21).¹³¹
103. ר.ג.ב. *ṛtar²-gus-ub* וכל הארץ רועדת בהישמע קולו
132. (EA 147: 14–15).
104. ר.י.ן. *mar-ia-nu-ma* יש לי לוחמים נכבדים (לצאת למלחמה)
133. (EA 107: 42–43).
105. ר.פ.א. *ri-pu-ú-ti* וישלח המלך אדוני מור לבריאיות
134. (EA 269: 13–17).
106. ש.ד.י. *ša-de-e* \ 8 מובילים של שיירות המלך נלכדו בשדה (א)־לון
135. (EA 287: 55–57).
107. (ש.ו.ט.) /
- (ש.י.ט.) *tu-ša-tú-na (?)* לו תדע כי שפטבעל וזמרך (בגדוד) כך יחידיו
136. (EA 333: 4–7).
- 130 אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1548; ברקך (לעיל הערה 7), עמ' 117; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 265; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 313; רייני (לעיל הערה 5), II, עמ' 84; *DNWSI*, עמ' 1042; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 427; *CAD R*, עמ' 432; ניל"י (הערה 15 לעיל), עמ' 215; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 198. עברית: 'ראש' (KAI 189: 6) ועוד; פיניקית: 'ראש' (Syr xlvi 403: 3); מואבית: 'רשה' (KAI 181: 20).
- 131 מילולית 'מרבדים'. רייני (לעיל הערה 13), עמ' 81; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 244; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 199, הערה 11; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 426; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 159. לקריאות לא נכונות קודמות השוו *CAD M/1*, עמ' 290; *AHw*, עמ' 1573.
- 132 מורן (לעיל הערה 10), עמ' 234, הערה 4; רייני (לעיל הערה 5), I, עמ' 200; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 427; *CAD R*, עמ' 62; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 255.
- 133 O. Schroeder, *illu*A=*illu*A-ma-na', *OLZ* 18 (1915), pp. 125 ff.; T. O'Callaghan, 'New Light on the MARYANNU as Chariot-Warrior', *Jahrbuch für kleinasiatische Forschung* 1 (1950–51), p. 321; A. F. Rainey, 'The Military Personnel of Ugarit', *JNES* 24 (1965), pp. 19–20; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 245; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 181, הערה 3; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 426; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 145.
- 134 אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1548; *AHw*, עמ' 987; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 265; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 316; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 427; *CAD R*, עמ' 367; ניל"י (לעיל הערה 15), עמ' 211–212; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 196. למובן הכללי 'בראות' השוו במיוחד מש' ג 8; וכן באחקיקר, שורה 100a. על ההבחנה בין שימוש כללי זה והשימוש הטכני של מילה זו במובן 'תרופה' ראו הערתו של ח' כהן אצל ניל"י (לעיל הערה 15), עמ' 211–212.
- 135 אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1548; ברקך (לעיל הערה 7), עמ' 117; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 277; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 328; רייני (לעיל הערה 5), II, עמ' 10, 16; *DNWSI*, עמ' 1110; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 427; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 214. פיניקית: 'שד' (KAI 14: 19) ועוד.
- 136 ראו גם *šu-ut* (EA 333: 20) ו-*ú-ša-aṭ* (EA 333: 21). אולברייט (לעיל הערה 84), עמ' 33 ואילך;

108. ש.ו.ר. *šī-ir-ti* \ הושמצתי לפני המלך אדוני (EA 252: 13–15).¹³⁷
109. ש.כ.ן. *ma-aš-ka-na-a-ka* \ לו תדע אדוני כי עריך ומשכנותיך שרופות באש
(EA 306: 28–32).¹³⁸
110. ש.ל.ח. *šu-lu-uḥ-ta* והמלך אדוני שלח אליי משלוח ביד תחמני
(EA 265: 7–10).¹³⁹
111. ש.ל.ש.ם. *ša-al-ša-mi* [...] היו תמול שלשום, ו[...] ישנם היום
(EA 362: 13–15).¹⁴⁰
112. ש.מ.י.ם. *ša-mu-ma* \ ראה, המלך כמו השמש מהשמים
(EA 211: 15–17).¹⁴¹
113. ש.מ.ע. *ša-mi-ti* עתה שמעתי את דברי המלך אדוני
(EA 362: 5–6).¹⁴²

- CAD* Š/2, עמ' 243; *AHW*, עמ' 1205; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 356, הערה 3; רייני (לעיל הערה 5), III, עמ' 150; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 232. המובן כאן נקבע לפי שני ההקשרים בלבד, וזאת הסיבה לסימן השאלה.
137. אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1548; ברקר (לעיל הערה 7), עמ' 120; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 277; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 328; רייני (לעיל הערה 5), II, עמ' 304; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 427; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 192.
138. אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1547; נאמן (לעיל הערה 77), עמ' 680 ואילך; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 245; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 344, הערה 6; רייני (לעיל הערה 5), III, עמ' 78; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 229. פרופ' חיים כהן העיר בעל-פה כי לשימוש 'משכנותיך' יש להשוות במיוחד ל'תָּחַלּוּ גְבוּרֵי בָּבֶל לְהִלָּחֵם יָשְׁבוּ בְּמִצְדֹת נִשְׁתָּה גְבוּרָתָם הָיוּ לְנָשִׁים הַצִּיתוּ מִשְׁכְּנֵתָיָה נִשְׁבְּרוּ בְּרִיחֶיהָ' (יר' נא 30).
139. אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1548; *AHW*, עמ' 1270; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 275; *CAD* Š/3, עמ' 261; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 314; רייני (לעיל הערה 5), III, עמ' 54; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 427; ניל"י (לעיל הערה 15), עמ' 223–224; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 198.
140. ראו גם *EA* 362: 16. רייני (לעיל הערה 5), III, עמ' 128–127; *CAD* Š/1, עמ' 262; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 166. אין לקבל את תרגומו של מורן: 'recently' (הנ"ל [לעיל הערה 10], עמ' 360, וכן הערה 3). לתרגום ההקשר לעיל ראו לאחרונה *CAD* T, עמ' 416. יש להדגיש, יחד עם רייני, כי בשל היעדר המעתק הכנעני, אין לראות בשתי הצורות האלה, *šalšām*, *tumāl* (הנ"ל כנעניות (משום שאם אכן היו אלה צורות כנעניות, היו צריכות להיות **šalšūmi*, **tumūl[i]*) (הנ"ל [לעיל הערה 5], III, עמ' 128–127). על ההשוואה לצירוף המקראי 'תמול שלשום' ועל העובדה כי המילה הראשונה (א)תמול' מצויה פעמים אחדות לבד, ואילו המילה השנייה 'שלשום' לעולם איננה מצויה ללא ליווי המילה הראשונה (א)תמול', וכן לעדויות אכדיות נוספות המוכיחות את המקור האכדי של צירוף זה ראו מאמרו של חיים כהן העומד להופיע בקרוב בספר היובל לכבוד פרופ' מאיר לובטסקי (Sheffield Academic Press: Sheffield 2014), הערה 7 (באנגלית).
141. ראו גם גלוסה *ša-mi-ma* (EA 264: 16). ברקר (לעיל הערה 7), עמ' 121; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 272; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 282; *DNWSI*, עמ' 1160; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 427; כוכבי-רייני (לעיל הערה 10), עמ' 289. פיניקית: 'שמים' (*KAI* 15; 27: 13).
142. ראו גם *yi-iš-ma* (EA 82: 23). רייני (לעיל הערה 5), II, עמ' 348; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 274; מורן

114. ש.נ.ת. *ša-ni-ta* \ אם לא ישלח המלך אדוני (צבא) נגד בני עבדך אשרת
בשנה זו, ידושו הבנים כולם את ארצות המלך אדוני
(EA 362: 66–68).¹⁴³
115. ש.ס.י *šu-sú-mì* הם שוטי אבי (EA 252: 30).¹⁴⁴
116. ש.ע.ר *ša-aḥ-ri* \ מפני לבאי איננו יכולים לצאת את שער (העיר)
(EA 244: 15–17).¹⁴⁵
117. (ש.ע.ת) (?) *še-ti* 10 {שעוּת} לאחר הגעתי לבארות, שלחתי את בני
לארמון הגדול (EA 138: 76–77).¹⁴⁶

- (לעיל הערה 10), עמ' 359; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 166. עברית: 'ישמע' (KAI 200: 1) ועוד; פיניקית: 'שמע' (KAI 38: 2; 39: 3) ועוד.
- 143 רייני (לעיל הערה 5), II, עמ' 161; *DNWSI*, עמ' 1170; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 427; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 167. השוו גם, A. L. Oppenheim, *Letters from Mesopotamia*, Chicago, IL 1967, p. 132. בניגוד להם *AHw* מתרגם שלא בצדק: 'hater', 'enemy', עמ' 1164; ובעקבותיו ראו גם מורן [לעיל הערה 10], עמ' 360, 361 הערה 11). פיניקית: 'שת' (KAI 18:5) ועוד; מואבית: 'שת' (KAI 183:1) ועוד; עמונית: 'שנת' (Ber xxii 120:7).¹⁴⁴ Th. O. Lambdin, 'Egyptian Loan Words in the Old Testament', *JAOS* 73 (1953), p. 155. רייני (לעיל הערה 15), עמ' 32, הערה 27; רייני (לעיל הערה 13), עמ' 91; ברקר (לעיל הערה 7), עמ' 122; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 274; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 193. לעומתם מורן מוותר את מובן ההקשר בסימן שאלה. ראו הנ"ל (לעיל הערה 10), עמ' 306.
- 145 אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1548; ברקר (לעיל הערה 7), עמ' 123; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 281; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 298; *CAD Š/1*, עמ' 100; רייני (לעיל הערה 5), III, עמ' 53; *DNWSI*, עמ' 1179; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 427; ניל"י (לעיל הערה 15), עמ' 220–221; כוכבי־רייני (לעיל הערה 10), עמ' 199. פיניקית: 'שער' (KAI 18: 3) ועוד; מואבית: 'שעריה' (KAI 181: 22).
- 146 אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1521; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 273. נגד קריאה זו ומובן זה ראו מורן (לעיל הערה 10), עמ' 224, הערה 17; וכן בעקבותיו רייני (לעיל הערה 5), II, עמ' 412; ולאחרונה *CAD U/W*, עמ' 356. התרגום מבוסס על תרגומה של כוכבי־רייני (השוו הנ"ל [לעיל הערה 10], עמ' 176). על שתי הקריאות השונות והמובנים השונים שהוצעו מעיר פרופ' חיים כהן (בעל־פה) כי לקריאה ולמובן שהתקבלו יש שני קשיים עיקריים: (א) בשפות השמיות הקדומות אין שימוש במילה 'שעה' כמונח של זמן או אפילו כמושג זה (כלומר כל מונח המציין 24/1 של יממה כיחידה של זמן) עד לאחר סוף תקופת בית ראשון (ראו בארמית מקראית דג' 6, 19, 16, 30, 5; (ב) אמנם בארמית יש שימוש במונח 'שעה' כחלק מהביטוי 'שעה חדה' במובן 'זמן קצר' (דג' 16), אולם במכתב כאן מדובר במובן 'עשר שעות', ולביטוי כזה במובן 'זמן קצר' אין תקדים כלשהו. גם לקריאתו של מורן: *uffāti* 10 במובן המילולי '10 גרגירי חיטה' יש שני קשיים עיקריים: (א) קריאה כזו מצריכה לקרוא את הסימן הראשון כלוגוגרם ŠE ואת הסימן השני *-ti* כתוספת פונטית ללוגוגרם *uffāti*. היינו חושבים כי קריאה כזו הכוללת את התוספת הפונטית *-ti* כדי להבדיל בין שתי הקריאות האכדיות של הלוגוגרם (דהיינו *uffātu* או *še'u*) תהיה נפוצה ורגילה, אולם מכל המקרים של *uffātu* הרשומים בשמונה עמודים ב־ *CAD U/W*, עמ' 349–357, יש רק עוד שני מקרים של כתיבה בתוספת פונטית (ARMT 27 מספרים 27 ו 34, ההערה ב *CAD U/W*, עמ' a357); (ב) אין תקדים לשימוש במונח זה

118. ש.ק.ל. *maš-qa-al-šu-nu* \ 50 שקל חשקלם (EA 327: 10).¹⁴⁷
119. ת.ח.ת. *ta-aḥ-ta-mu* נפול תחתם, וימחצוך אויבי!
(EA 252: 25–28).¹⁴⁸
120. ת.מ.ל. *tu-ma-al* [...] היו תמול שלשום, ו[...] ישנם היום
(EA 362: 13–15).¹⁴⁹

(או כל מונח במובן של 'גרגר חיסה') כמונח ליחידת זמן. גם אם נקבל את ההסבר של מורן (שם) כי ניתן לתרגם משקלים למונחים של זמן ולפי זה 10 גרגרי חיסה יהיו שווים מעט יותר מ-10 יחידות זמן קצרות מאוד, עובדה היא שבכל התקדימים שבהם משתמשים במילה *uffatu* כדי לציין כמות קטנה מאוד, תמיד מדובר בגרגר חיסה אחד ולא ב-10 גרגירים (ראו *CAD U/W*, עמ' 356, סעיף 4' (3a)). קשיים אלה בקשר לשתי ההצעות הם הסיבה להצבת סימן השאלה בטבלה.

147 אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1467; *AHw*, עמ' 628; *CAD M/1*, עמ' 382; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 246; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 426; בניגוד למהדורות המוקדמות אשר בהן כינוי הגוף שם משוחזר (השוו: *maš-qa-al[-šu-nu]*), אצל כוכביירייני הכינוי אינו משוחזר (השוו הנ"ל [לעיל הערה 10], עמ' 280 [קולציה של רייני 2000.1.25]). פיניקית: 'משקל' (*KAI* 43:14; 50:4) ועוד.

148 אבלינג (לעיל הערה 6), עמ' 1548; אולברייט (לעיל הערה 15), עמ' 32, הערה 4; *AHw*, עמ' 1302; ברקר (לעיל הערה 7), עמ' 124; סיון (לעיל הערה 8), עמ' 278; מורן (לעיל הערה 10), עמ' 305–306; *DNI/SI*, עמ' 1209; רייני (לעיל הערה 5), III, עמ' 40; יורעאל (לעיל הערה 9), עמ' 428; גיל"י (לעיל הערה 15), עמ' 223–224; כוכביירייני (לעיל הערה 10), עמ' 193. פיניקית: 'תחת' (*KAI* 2:3) ועוד.

149 ראו דיון בהערה 140 לעיל.

נספח

המילים והצורות הכנעניות על פי סדר הופעתם
בלוחות אל עמארנה

EA 34	16	<i>al-lu-ú</i>	אל/הל ²
	50	<i>al-lu-ú</i>	אל/הל ²
EA 41	42	<i>kà-ak-kà-ru</i>	כרכר
EA 48	8	<i>šú-ur-wu</i>	צרי
EA 53	32	<i>ṛkaṛ - ṛakṛ - ṛkaṛ - ruṛ</i>	כרכר
EA 62	33	<i>ú-Wa-i-mi</i>	חי
EA 64	6	<i>mi-la-an-na</i>	(מיל) (?)
	7	<i>ka-ba-tu-ma</i>	כבד ¹
		<i>šú-uḥ-ru-ma</i>	צהר
	23	<i>ia-pa-aq-ti</i>	יפק
EA 65	4	<i>mi-la</i>	(מיל) (?)
	5	<i>šú-uḥ-ru-ma</i>	צהר
EA 68	25	<i>ma-na-aš</i>	אנש
EA 69	28	<i>nu-ḥu-uš-tu</i>	נחשת
EA 74	20	<i>ḥa-ar-ri</i>	הר
	46	<i>ki-lu-bi</i>	כלוב
	52	<i>ia-ta-mar</i>	אמר
EA 77	24	<i>tu-ša-am-ri-ru</i>	מרר
EA 79	36	<i>ki-lu-bi</i>	כלוב
EA 81	35	<i>ki-lu-bi</i>	כלוב
EA 82	23	<i>yī-iš-ma</i>	שמע
	29	<i>ú-ša-ka</i>	יצא
	51	<i>na-aq-ša-pu</i>	קצף
EA 83	31	<i>ia-ti-na</i>	נתן
	40	<i>al-lu-mi</i>	אל/הל ²
EA 85	26	<i>ḥu-tá-ri-ma</i>	(חסר) (?)
	30	<i>al-lu-mi</i>	אל/הל ²
	35	<i>mu-ú-ṛšaṛ</i>	יצא
	63	<i>mi-ia-mi</i>	מי
EA 87	13	<i>i-zi-ir-tas</i>	עזרת
EA 89	18	<i>i-zir-ṛtaṛ</i>	עזרת
EA 92	35	<i>ṛalṛ - ṛluṛ - ṛmiṛ</i>	אל/הל ²
EA 93	5	<i>[na]-aq-ša-ap-ti</i>	קצף
EA 94	12	<i>mi-ia-mi</i>	מי
EA 96	8	<i>an-ti-in-nu</i>	נתן
EA 102	22	<i>be-li</i>	בעל
EA 103	30	<i>yu-ša-am-ri-ir</i>	מרר
EA 104	53	<i>ṛpuṛ - ú</i>	(פה) (?)
EA 105	9	<i>ki-lu-bi</i>	כלוב
EA 107	43	<i>mar-ia-nu-ma</i>	רין
EA 114	42	<i>ṛmaṛ - an-ni</i>	מן

	51		<i>al-lu</i>	אל/הל2
EA 116	18	/	<i>ki-lu-bi</i>	כלוב
EA 117	11		<i>al-lu</i>	אל/הל2
EA 120	11		<i>ma-qi-bu</i>	נקב
	18		<i>ka-aḥ-šu</i>	כחש
	21		<i>ma-ṛar-ba-ṛduṛ</i>	רבד
EA 126	19		<i>yu-ša-ru</i>	ישר
	40		<i>yu-ša-ṛruṛ</i>	
EA 127	34	/	<i>ṣi-ir-ti</i>	צור
EA 129	37	/	<i>ṛkaṛ-az-bu-tu</i>	כזב
		/	<i>ka-ma-ṛmiṛ</i>	(כמם) (?)
EA 131	15		<i>qê-e-ṣi</i>	קיץ
EA 137	32		<i>qa-di-šu</i>	קדש
	81		<i>yi-iḥ-na-nu-ni</i>	חנן
EA 138	36		<i>ti-mu-ṛruṛ</i>	אמר
	76		<i>še-ti</i>	(שעת) (?)
	80		<i>ḥa-ṣi-ri</i>	עצר
	119		<i>ka-ṛazṛ-buṛ-[tú]</i>	כזב
	126	/	<i>ṛiaṛ-pu</i>	יפי
			<i>ḥa-mu-du</i>	חמד
	130	/	<i>ḥa-ṣi-ri</i>	עצר
EA 141	4	/	<i>a-pa-ru</i>	עפר
	44	/	<i>ḥu-mi-tu</i>	חמת
EA 143	11	/	<i>ḥa-pa-ru</i>	עפר
EA 144	17	/	<i>ḥe-na-ia</i>	עין
EA 145	28	/	<i>ia-ak-wu-un-ṛkaṛ</i>	קוי
EA 146	20	/	<i>ṛméṛ-ṛmaṛ</i>	מים
EA 147	10		<i>ša-pa-ni-šu</i>	צפן
	11		<i>it-ta-ša-ab</i>	יצב/נצב
	14		<i>ṛtarṛ?-guṣ-ub</i>	רגב
	36	/	<i>ku-na</i>	כון
	39	/	<i>ṣu-ri-ia</i>	צהר
	56	/	<i>nu-uḥ-ti</i>	נוח
		/	<i>ba-ti-i-ti</i>	בטח
EA 148	12	/	<i>mi-ma</i>	מים
	31		<i>mé-e-ma</i>	מים
	42		<i>it-ta-ša-ṛabṛ</i>	יצב/נצב
EA 150	21		<i>[me-i]-ma</i>	מים
EA 151	20		<i>mi-ru-ti</i>	ראי
		/	<i>ú-bu-di</i>	עבד
	42		<i>ni-ta-ṛšaṛ-ṛabṛ</i>	יצב/נצב
	70	/	<i>yi-ša</i>	יצא
EA 152	56		<i>ú-bu-ud</i>	עבד
EA 155	10	/	<i>mé-ma</i>	מים
	46	/	<i>pa-ni-mu</i>	פנים
EA 174	5		<i>up-ṛriṛ</i>	עפר
EA 175	5		<i>up-ri</i>	עפר

EA 177	4		<i>up-ri</i>	עפר
EA 182	3		<i>up-ri</i>	עפר
EA 183	7		<i>up-ri</i>	עפר
EA 185	74		<i>šu-um-ri-ir</i>	מרר
EA 195	13	/	<i>le-me-ma</i>	לאם
EA 205	6		<i>li-mi-ma</i>	לאם
EA 211	17	/	<i>ša-mu-ma</i>	שמים
EA 215	4	/	<i>ka-ba-tum-ma</i>	כבד
EA 225	6		<i>mi-lí</i>	(מיל) (?)
EA 226	11	/	<i>aḥ-ri[-šu]</i>	חרש
EA 228	19	/	<i>ia-az-ku-ur-mi</i>	זכר
EA 232	10	/	<i>ba-aṭ-nu-ma</i>	בטן
	11	/	<i>šú-ul-ru-ma</i>	צחר
EA 238	33	/	<i>ti-mi-tu-na-nu</i>	מות
EA 243	13		<i>mi-ša</i>	מיש
	13	/	<i>le-ri</i>	ליל
EA 244	14	/	<i>qà-ši-ra</i>	קצר
	16	/	<i>ša-aḥ-ri</i>	שער
	26		<i>li-iq-qi-im-mi</i>	(נקם) (?)
	33		<i>dáb-ri</i>	דבר
EA 245	6	/	<i>ḥi-ia-ma</i>	חי
	8	/	<i>tu-ra</i>	ירי
	10	/	<i>aḥ-ru-un-ú</i>	אחרן
	14	/	<i>ma-aḥ-šú-ú</i>	מחץ
	28	/	<i>a-na-yi</i>	אני
	35	/	<i>ba-di-ú</i>	ב
	38	/	<i>ya-qí-il-li-ni</i>	קלל
	39	/	<i>yu-ka-bi-id</i>	כבד
EA 250	20		<i>yi-qi-im-ni-mi</i>	(נקם) (?)
	47	/	<i>ú-zī-ri</i>	עזרת
EA 252	14	/	<i>ši-ir-ti</i>	שור
	16		<i>na-am-lu</i>	נמל(ה)
	18		<i>ti-qà-bi-lu</i>	(קבל) (?)
	28		<i>i-bi</i>	איב
	25		<i>nu-pu-ul-mi</i>	נפל
	26		<i>ta-aḥ-ta-mu</i>	תחת
	30		<i>šu-sú-mi</i>	שסי
EA 253	24		<i>yi-in4-né-nu-nu-mi</i>	חנן
EA 254	8		<i>mi-ia-ti</i>	מי
EA 256	7	/	<i>ḥi-iḥ-bé-e</i>	חבא
	9	/	<i>sú-ki-ni</i>	סכן
	20		<i>gán-ba</i>	(גנב) (?)
EA 257	15		<i>ḥu-li</i>	על
EA 263	12	/	<i>šú-ú-nu</i>	צאן
	13	/	<i>ḥa-si-lu</i>	חסל
	25	/	<i>sú-ri[-si-ma]</i>	סוס

EA 264	16	/	<i>ša-mi-ma</i>	שמים
	18	/	<i>ru-šu-nu</i>	ראש
EA 265	8		<i>šu-lu-uḫ-ta</i>	שלה
EA 266	20	/	<i>la-bi-tu</i>	לבנת
EA 268	20		<i>a-ši-ru-ma</i>	עשר
EA 269	16	/	<i>mu-ur-ra</i>	מר
	17		<i>ri-pu-ú-ti</i>	רפא
EA 271	13		<i>yi-qi-im</i>	(נקם) (?)
EA 274	10		<i>yi-qi-im</i>	(נקם) (?)
EA 281	7		<i>šu-uḫ-ru-ma</i>	צהר
EA 282	4		<i>mi-la</i>	(מיל) (?)
	7		<i>šu-uḫ-ru-ma</i>	צהר
	13		<i>yi-qi-im-ni</i>	(נקם) (?)
	14	/	<i>ia-iš-ni</i>	יצא
EA 283	5		<i>mi-la</i>	(מיל) (?)
	16		<i>yi-iq-qi-im!(mi)-ni</i>	(נקם) (?)
EA 284	4		<i>mi-<la></i>	(מיל) (?)
	5		<i>šu-uḫ-ru-ṛma</i>	צהר
EA 285	25		<i>[a]-ra-šu</i>	ארש
EA 286	12		<i>zu-ru-uḫ</i>	זרע
EA 287	16	/	<i>ma-aḫ-si-ra-mu</i>	חסר
	27	/	<i>zu-ru-uḫ</i>	זרע
	32		<i>ša-du-uq</i>	צדק
	36		<i>[la]-qa-ḫu</i>	לקח
	37	/	<i>ga-ag-gi-ṛmī</i>	גג
	55		<i>ú-bi-li-mi</i>	יבל
	56		<i>la-qi-ṛḫu</i>	לקח
		/	<i>ša-de4-e</i>	שדי
	66		<i>a-nu-ki</i>	אנך
	69		<i>a-nu-ki</i>	אנך
	70		<i>ma-at-ti</i>	מות
EA 288	7		<i>ḫa-an-pa</i>	חנף
	12		<i>ú-bi-il</i>	יבל
	14		<i>zu-ru-uḫ</i>	זרע
	21		<i>LÚ.MEŠa-si-ri</i>	אסר
	34		<i>zu-ru-uḫ</i>	זרע
	44		<i>ig-gi-ú-šu</i>	נגע
	52	/	<i>a-ba-da-at</i>	אבד
EA 289	41		<i>li-iz-kúr</i>	זכר
	50		<i>ma-at-ti</i>	מות
EA 292	29	/	<i>ṛbaṛ-ṛnī-ṛtī</i>	בני
	47		<i><si>!-ri</i>	סיר
			<i>ḫu-bu-ṛlī</i>	חבל
EA 296	18	/	<i>la-bi-tu</i>	לבנת
	38	/	<i>ḫu-ul-lu</i>	על
EA 297	13	/	<i>si-ri</i>	סיר
	14		<i>ḫu-bu-ul-li</i>	חבל

EA 306	11		ṣuḥ - ṣuḥ - [ma]	צוה
	31	/	ma-aš-ka-na-a-ka	שכן
EA 316	9		ka-ib-du-ma	כבדו
EA 327	10	/	maš-qa-al[-šu-nu]	שקל
EA 333	5		tu-ša-tú-na	(שוט) {שיט} (?)
	20		šu-uṭ	(שוט) {שיט} (?)
			mu-ul-ka	מלך
	21		ú-ša-aṭ	(שוט) {שיט} (?)
EA 335	8		mi-ḥi-ša	מחץ
EA 337	9	/	ma-aṭ-ni-a	טנא
	21	/	ma-uṭ-ni-a	טנא
EA 362	5		ša-mi-ti ⁷	שמע
	14		tu-ma-al	תמל
			ša-al-ša-mi	שלשם
	16		ša-al-ša-mi	שלשם
	47	/	mu-tu-mi	מות
	53		ka-az-bu-ti ⁷	כזב
	65		mi-ia	מי
	66	/	ša-ni-ta	שנת
	68		mi-ia	מי
	70		sú-ki-na	סכן
EA 363	5		up-ri	עפר
	13	/	ḥa-si-lu	חסל
EA 364	8	/	a-pa-ru	עפר
	21		a-ma-ru	אמר
EA 365	11	/	aḥ-ri-šu	חרש
	14		LÚ.MEŠma-as-sàMEŠ	מס
	23			
	24		ya-ḥu-du-un-ni	יחדן
	25		LÚ.MEŠma-as-sàMEŠ	מס
EA 366	10		ka-bat-tu-ma	כבדו
	13	/	na-aš-ša-a	נשא
	25	/	na-az-a-qú	זעק
	35	/	up-si-ḥi	אפס
EA 369	9	/	ma-al-ba-ši	לבש